

ARIMINUM ve SELEUCIA AD CALYCADNUM KONSİLLERİ 359 İKİZ KONSİLLER YILI

Murat ÖZYILDIRIM*

Abstract

Early Christianity covers almost six centuries. During this period, Church fathers tried to shape the main aspects of Christianity and attempted to build general rules of Christianity which would be easily followed by everyone. There were many councils during this period in which the role of Jesus in Christianity and Christological issues were discussed and appropriate principles to reflect Christianity formed. One of these councils gathered in Seleucia ad Calycadnum in 359 A.D. This council became a milestone in the history of Early Christianity in Seleucia.

The Council of Seleucia and its developments and decrees were not only important from the perspective of Church history but also for the significant evidence regarding the religious, social and cultural history of Anatolia. For this reason general aspects of the Council of Seleucia and archaeological findings related to Christianity in Seleucia should be carefully studied.

A study like this should address questions like: what is the importance of Seleucia regarding historical aspects of Christianity? Why is Saint Thecla important for this city? What is the attitude of Emperors towards Arianism? Until 359, Seleucia participated in many councils. Who was represented Seleucia in these councils and what were their views? What were the main issues of the council in 359? What is the importance of Council of Seleucia on Arianism and Roman Empire? What is the importance of the Council of Seleucia with respect to its conclusion?

* Murat Özyıldırım (MA) Latince Okutmanı, Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Mersin - TÜRKİYE.

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Anabilim Dalı Latin Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'nda Sayın Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken danışmanlığında hazırlanmış "359 Yılı Seleucia ad Calycadnum Konsili Kararlarının Çözümlemesi" başlıklı, yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi'nden derlenmiştir.

This study has three parts. The first part deals with Christological discussions until 359 and their role in the Roman Empire. There is also extensive information on the importance of Seleucia in the Christian world. Also, we shall explore why Seleucia was selected as a location for the council. Furthermore, we shall discuss the role of Saint Thecla who helped to shape and spread Christianity for the region.

The second part deals with the Council of Ariminum and the reasons for arranging the council in Ariminum. First, we shall discuss the doctrines of Bishop Arius who put forward discussion regarding Jesus' nature (son of God or human being). These Christological doctrines were the cause of the first universal Council in Nicaea. We shall also discuss the impact of Arianism, which was shaped by doctrines of Arianus, on Christianity and Roman Empire. In addition, we shall explore the participation of bishops of Seleucia in councils on Arianism and their roles in these councils.

The third part deals with the Council of Seleucia. In this section we shall explore councils of Seleucia and Ariminum in which bishops from East and West were focused on same issue and prepared many doctrines. Based on Latin and Greek sources, we shall discuss these two councils and especially deal with why council was held in Seleucia, tense moments during the sessions, decree at the end of the council and social and religious impact of this decree.

In conclusion, we shall evaluate the topic as well as findings related to the issue. As a core resource of this study, we shall use Latin and Greek publications on Church history. In particular quotes from *Patrologia Latina* are used as a primitive source in Christian studies. Additional sources include the works of church historians; Theodoretus, Athanasius, Sozomenus, Socrates Scholasticus on Council of Seleucia and Arianism. The Latin version of personal and geographic names will be used unless otherwise specified.

Keywords: Church, council, Seleucia, Cilicia, Arius, Christianity, Ariminum, Jesus.

Özet

Yaklaşık İS VI. yüzyıla kadar süren Erken Hıristiyanlık Dönemi, din adamlarının Hıristiyanlığın temel konularını biçimlendirmek ve herkesin anlayabileceği ölçüde genel kurallar oluşturmakla ilgili çabalarına sahne olmuştur. Özellikle Hz. İsa'nın Hıristiyanlıktaki yerinin belirlenmesi başta olmak üzere, birçok dinsel sorunun tartışılması ve bir karara bağlanması amacıyla çeşitli konsiller toplanmış ve bu yeni dini benimseyenlerin ortak duygulanımlarına hitap edecek ilkeler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu konsillerden biri, 359 yılında Seleucia ad Calycadnum'da (Silifke) toplanmış ve bu kentten erken Hıristiyanlık tarihinin genel özelliklerinin belirlenmesiyle ilgili yapılacak herhangi bir araştırmada ön plana çıkmasında etkin olmuştur.

Makaleye konu alınan 359 yılı Seleucia ad Calycadnum Konsil'i, bu konsilde yaşanan gelişmeler ve alınan kararlar, Kilise Tarihi açısından önemli olduğu kadar, Anadolu'nun dinsel, siyasal ve kültürel tarihi için de değerli bir belge niteliği taşımaktadır. Bu nedenle, kentte yapılan Konsil toplantısının genel özelliklerinin yanı sıra yine Hıristiyanlık açısından önemli veriler olarak değerlendirilen Seleucia ad Calycadnum ve çevresindeki arkeolojik kalıntıların da incelenmesi gerekir.

Böyle bir incelemede özellikle şu sorulara yanıt aranmalıdır: Seleucia ad Calycadnum'un Hıristiyanlığın tarihsel gelişimi açısından önemi nedir? Azize Thecla kent için neden önemlidir? İmparatorların Ariuşçuluk karşısında davranış ve düşünceleri nasıldır? Kent, 359 yılına kadar toplanan hangi konsillere temsilci gönderir ve bu temsilciler kimlerdir ve hangi dinsel görüşlerin yanında yer alırlar? 359 yılında toplanan konsilde hangi görüşler temsil edilir? Seleucia ad Calycadnum Konsili'nin, Ariuşçuluk ve Roma İmparatorluğu açısından önemi nedir? Seleucia ad Calycadnum Konsili, sonuçları açısından nasıl bir önem taşır?

Bu yöntemle hareket edildiğinde makale üç bölüm halinde hazırlanmıştır: Birinci bölümü oluşturan "359 Yılına Kadar Kristoloji Tartışmaları" genel olarak Kristoloji tartışmalarının Roma İmparatorluğu içindeki durumunu irdeler. Seleucia ad Calycadnum kentinin Hıristiyanlık açısından önemini vurgulayan bilgilere yer verir. Bu bölüm, Hıristiyanlık açısından büyük önem taşıyan bir konsil toplantısı için neden Seleucia ad Calycadnum'un seçildiğinin anlaşılmasına yardımcı olur. Bunun yanında, yine bu bölümde Hıristiyanlığın gelişimine ve dinbilimsel yayılımına etkide bulunan Azize Thecla'nın Seleucia ad Calycadnum açısından önemi vurgulanmıştır.

İkinci Bölüm "Ariminum Konsili" başlığını taşır. Ariminum'daki (Rimini) konsilin toplanma nedenleri incelenmektedir. Bu nedenle öncelikle Hıristiyanlık tarihinde ilk evrensel konsil olma özelliği taşıyan Nicaea Konsili'nin toplanmasına neden olan ve bu tarihten başlayarak Hıristiyanlık tarihinde bitmez tükenmez bir tartışmayı (Hz. İsa, Tanrı'nın oğlu mu, yoksa bir insanoğlu mu?) yaratan Rahip Arius'un dinsel öğretilerine yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde, Arius'un öğretileriyle gelişen Ariuşçuluğun Hıristiyanlık ve Roma İmparatorluğu üzerindeki etkisi açıklanmaya çalışılmış ve Seleucia ad Calycadnum piskoposlarının Ariuşçulukla ilgili konsillere katılımları, bu konsillerdeki konuları irdelenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü Bölüm "Seleucia ad Calycadnum Konsili" başlığını taşır. Bu bölümde 359 yılında, Doğulu ve Batılı piskoposların aynı sorun üzerine ayrı kentlerde toplandıkları ve önemli kararlara imza attıkları Seleucia ad Calycadnum Konsil'leri irdelenmiştir. Ariminum ve Seleucia ad Calycadnum Konsili'ni, Yunanca ve Latince yazılı kaynaklardaki belgelerden yararlanarak incelemeye çalıştığımız bu bölümde, özellikle Seleucia ad Calycadnum Konsil'inin toplanma nedeni, otumlarda yaşanan sıradışı gerginlikler, toplantı sonunda alınan karar ve bu kararın dinsel ve siyasal etkisi üzerinde durulmuştur.

Sonuç bölümünde konuyla ilgili genel bir değerlendirmenin yanı sıra varılan bulgular da ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın temelinde Kilise Tarihine ilişkin Yunanca ve Latince kaynaklara başvurulmuş, bu çerçevede Hıristiyanlıkla ilgili yapılacak araştırmalarda birincil derecede önemli olan *Patrologia Latina*'dan alıntılar yapılmıştır. Özellikle Theodoretus, Athanasius, Sozomenus, Socrates Scholasticus gibi Kilise Tarihçilerinin Seleucia ad Calycadnum Konsili ve genel olarak Ariuşçuluk üzerine yazdıkları yapıtlar kaynak alınmıştır. Çalışmanın tümünde bazı terimlerin, kişilerin ya da coğrafi adlarının –başka türlü belirtilmedikçe– Latince yazımına özen gösterilmiştir.

Anahtar sözcükler: Kilise, konsil, Seleucia, Silifke, Cilicia, Kilikia, Arius, İsa, Hıristiyan, Ariminum, Seleukeia.

359 Yılına Kadar Kristoloji Tartışmaları

Yaklaşık İS VI. yüzyıla kadar süren Erken Hıristiyanlık Dönemi, din adamlarının Hıristiyanlığın temel konularını biçimlendirmek ve herkesin anlayabileceği ölçüde genel kurallar oluşturmakla ilgili çabalarına sahne olur. Hz. İsa'nın Hıristiyanlıktaki yerinin belirlenmesi başta olmak üzere, birçok dinsel sorunun tartışılması, bir karara bağlanması amacıyla Hıristiyan din adamları ve sonraları Romalı yöneticilerin de katılımıyla çeşitli konsiller toplanır. Bu konsillerden biri, 359 yılında Seleucia ad Calycadnum'da (Silifke) toplanır ve kenttin Erken Hıristiyanlık tarihinin genel özelliklerinin belirlenmesiyle ilgili araştırmalarda öne çıkmasında etkin olur. Cilicia ve Isauria'nın Erken Hıristiyanlık arkeolojik kalıntıları üzerine çalışmalar yapılırken dönemin dinsel yaşamının zenginliğinin de incelenmesi verilerin doğru yorumlanabilmesi için gereklidir. Bu nedenle çalışmaya konu olan 359 yılı Seleucia ad Calycadnum Konsili, konsilde yaşanan gelişmeler ve kararlar, kenttin tarihi açısından önemli olduğu kadar, Cilicia ve Isauria'nın dinsel, siyasal, kültürel tarihi için de değerli bir belge niteliği taşır.

Seleucia ad Calycadnum'da konsil toplanmasının da ana nedenini oluşturan ve tüm dinsel tartışmaların başlatan kişi olan Rahip Arius'un *Thalia* (Şölen) adlı bir yapıtı olduğu ve bu yapıtta düşüncelerini açıkladığı bilinir, başka yapıtı olduğuna ilişkin bilgi yoktur¹. Arius, Alexandria (İskenderiye) Kilisesi tarafından yine bu kiliseye bağlı on iki yönetim bölgesinden biri olan Baucalis Kilisesi'nin başına getirilir². Arius ve yandaşları Samosatalı Paulus'un düşüncelerinden etkilenirler, ancak düşüncelerini tümüyle onayladıkları söylenemez. Arius, Tanrı ve Hz. İsa arasındaki ilişkiyi **substantia** (Yun. *ousia* - öz) terimiyle açıklarken, bu durum için Samosatalı Paulus **consubstantialis** (Yun. *Homoousios* - aynı öz) terimini kullanır³. Çok kesin anlamları olmayan ve kiliseler arasında sonu gelmez tartışmalara neden olan bu sözcüklerin İncil'de yer almaması önemli bir ayrıntıdır. Arius'un kristoloji üzerine düşünceleri kısaca şöyle açıklanabilir: Üçlü birlik inancında oğul Hz. İsa ve baba Tanrı birbirleriyle –herkesin

¹ *Thalia* günümüze tümüyle ulaşmamıştır. Athanasius, didaktik şiir olan yapıttan bazı kısa bölümler aktarır.

² Kaynaklar, Arius'un yaşamıyla ilgili bilgilerde olayların gelişim sırasını belirtirken tarihleri konusunda bilgi vermez.

³ Yunanca *omo*: aynı, benzer ve *ousia*: öz, cevher sözcüklerinden oluşur. The Catholic Encyclopedia 1912: Bridge "Homoousian"; Kaçar 2002, 202.

değişik açıkladığı şekilde- ilişkilidir. Arius, oğul ve babanın birbirinden ayrı, oğlun ancak Tanrı tarafından yaratılan, dolayısıyla başlangıcı olan bir varlık olduğunu belirtir. Arius'un kristoloji düşünceleri üzerine Aurelius Augustinus (Aziz Augustinus) bilgiler verir⁴:

“...Nam ipse Arius dixisse fertur: Si filius est, natus est. Si natus est, erat tempus quando non erat filius...”

=...*Arius'un kendisinin şöyle dediği söylenir: Eğer oğul varsa, yaratılmıştır. Eğer (oğul) yaratıldıysa, oğlun olmadığı bir zaman söz konusudur...*”.

Latince metindeki “...erat tempus quando non erat filius...” “...oğlun olmadığı bir zaman söz konusudur...” ifadesi çok önemlidir ve Ariusçu düşünceyi savunanlar tarafından uzun süre tartışmalarda bir slogan olarak kullanılmıştır. Arius karşılarının görüşlerini yine Aurelius Augustinus aktarır⁵:

“...Dicit autem apostolus: Christum dei virtutem et dei sapientiam, et deum aliquando non habuisse virtutem aut sapientiam dementis est dicere. Non igitur erat tempus quando non erat filius...”

=...*Havari şöyle der: Tanrı'nın erdemi ve Tanrı'nın bilgeliği olan İsa'nın, bir zamanlar Tanrı'nın erdemi ya da bilgeliği olmadığını söylemek akılsızlıktır. Çünkü oğlun olmadığı bir zaman yoktu...*”.

Arius, Alexandria (İskenderiye) Kilisesi'nde rahip olarak görevini sürdürürken, kent piskoposu olan Alexandrus'un üçlü birlik konusundaki düşünceleri Arius'a karşıttır. Arius, Piskopos Alexandrus'u halkın önünde açıkça eleştirerek tartışmalara yol açar⁶. Alexandrus, Arius'la arasındaki sorunun büyümesi üzerine, Alexandria'da, 318– 320 yılları arasında Aegyptus piskoposlarının katılımıyla konsil toplayarak çözüm arar, toplantı sonunda Arius ve düşünceleri **haereticus** (din dışı, sapkın) ilan edilir⁷. Alexandrus'a, o yıllarda Alexandria Kilisesi'nde henüz bir **diaconus** olan Athanasius destek verir.

Arius, kendisi gibi Antiochia (Antakya) İlahiyat Okulu'ndan yetişen piskopos arkadaşlarına durumu bildirerek Syria ve Küçük Asia'daki birçok

⁴ Aurelius Augustinus, **De trinitate**, (6. 1).

⁵ Aurelius Augustinus, **De trinitate**, ibid.

⁶ Rubenstein 2004, 56 – 57.

⁷ Şer 2002, 69.

din adamına mektup yazar, düşüncelerini açıklar⁸. Görüşlerini Aegyptus dışında ilk kez duyuran Arius, hem kiliselerde hem de halk arasında tartışmaların başlamasına yol açar⁹. Böylece IV. yüzyıl başlarında Arius'un düşüncelerinin tartışıldığı piskoposluklardaki din adamları Arius ya da Alexandrus'un görüşlerini benimsemeye başlar. Kristoloji konusunda yaşanan bu büyük karışıklık döneminde, Isauria'nın **metropolis**'i Seleucia ad Calycadnum'da ya da Cilicia'nın **metropolis**'i Tarsus'ta, hangi tarafın düşüncesinin daha güçlü olduğuna ilişkin bilgi edinilebilecek yazılı kaynak bulunmamaktadır. Ancak daha sonraki dönemlerde gelişen olaylar Arius yandaşlarının bu iki kilisede de etkin olabileceğini düşündürür.

İmparator Constantinus'un (306–337) yaklaşık 320 yılında Hıristiyan olması Roma'nın Hıristiyanlığa ve Hıristiyanlara yaklaşımını değiştirir. Constantinus, 324 yılından başlayarak kristoloji üzerine tartışmalarla ilgilenir¹⁰. Başlangıçta, Constantinus'u ilgilendiren sorun, karşıt taraflardan birinin haklılığından çok, ülkede –kendisinin sağladığı - iç barışın, özellikle din gibi önemli bir konuda bozulmaya başlamasıdır. İmparator, önceleri tarafsızken olayların denetimden çıkması üzerine Arius karşıtlarının görüşlerini benimser. Oysa amacı, ülkede ancak savaşarak oluşturabildiği güvenli ortamı, bütün kiliselerin benimseyebileceği ortak dinsel tanımlamayla kiliseler arasında da oluşturabilmektir. Constantinus, yazılı bildirgeyle Hıristiyan din adamlarını, Nicaea'da (İzmit) toplanmasına karar verdiği konsile çağırır. Katımcılarının çoğu Doğu kiliselerindedir, Alexandrus'un sözcüsü olan, baş **diaconus** Athanasius ve Rahip Arius da kente gelir. Konsile imparator ve bazı danışmanları katılır.

Nicaea Konsili, 325 yılında toplanır ve Constantinus'un Latince yaptığı –ve Latince bilmeyen doğulu piskoposlar için çevirmeni tarafından Yunanca'ya aktarılan - kısa bir açılış konuşmasıyla başlar¹¹. Nicaea Konsili'nin, kristoloji tartışmaları açısından **Provincia Isauria**'nın **metropolis**'i olan Seleucia ad Calycadnum Başpiskoposluğu için büyük önemi vardır. Nicaea'ya bu kenti temsil eden bir piskoposun gönderilmesi bu konsilin Seleucia ad Calycadnum açısından değerini artırır.

⁸ Rubenstein 2004, ibid.; Çelik 1996, 109.

⁹ Rubenstein 2004, 67 – 69; Özyıldırım 2005 (b), 59.

¹⁰ Çelik 1996, 102 – 103; Özyıldırım 2005 (a), 206.

¹¹ Hefe 1871.

Söz konusu Seleucia ad Calycadnum piskoposu, kentin ilk piskoposu olarak bilinen Agapetus'tur¹². Agapetus'un yanı sıra, Seleucia ad Calycadnum'dan, konsile başka din adamlarının katıldığı da varsayılabilir. Ancak bunu saptamak zordur, çünkü günümüze ulaşan katılımcı listelerinde yer alan piskopos adları, yalnızca alınan kararları onaylayan piskoposlardan oluşur. Konsile katılan ya da kararları imzalamayan diğer din adamlarının adları listelerde yoktur. Bu bakımdan bazı Doğu kiliselerinin yazılı kaynaklarının konsile katılan din adamlarının sayısını, kararları imzaladıkları bilinenlerin sayısından daha yüksek vermeleri önemlidir¹³. Bu sayısal durum, Seleucia ad Calycadnum kentinin hem Thecla'nın kutsal yeri, hem de **Provincia Isauria**'nın başpiskoposluğu olmasından ötürü, Nicaea Konsili'ne –adları konsil kararlarını imzalayanların arasında bulunmayan- başka din adamlarını da yollamış olabileceğini güçlü bir olasılık olarak düşündürür.

Agapetus adı, konsile katılanların adlarının yazıldığı listelerde **Provincia Isauria** piskoposları arasında geçer¹⁴. Latince ve Yunanca listelerde, aynı piskopos için hem Agapetus hem de Agapius adlarının kullanıldığı görülür. Nicaea Konsili'ne katılan **Provincia Isauria**'nın piskopos adlarının Latince olarak verildiği listede Seleucia ad Calycadnum piskoposunun adı, no: 175'de Agapius Seleucia, no: 175'de Agapius Seleucia, no: 174'te Acapius Seleucia ve no:163'de Agapius Seleucia, Yunanca liste no: 172'de Αγαπιος Σελευκειας olarak yazılmıştır¹⁵. Ayrıca, başka yazarlar tarafından hazırlanan konsilin katılımcı listelerinde de “Agapius Seleucia” olarak geçer¹⁶.

Nicaea Konsili kararlarını onaylayan piskoposlar, İmparator tarafından desteklenen Athanasius'un görüşleri doğrultusunda hazırlanan ve Hz. İsa'nın Tanrı ile ilişkisini **consubstantialis** terimiyle açıklayan bir **credo**¹⁷ yayınladılar¹⁸. Bu piskoposların arasında, Seleucia ad Calycadnum Piskoposu Agapetus da yer almaktadır¹⁹. Piskopos Agapetus'un Konsil kararlarına imzası, bu

¹² Lequien, 1740, 1011.

¹³ Kararları üç yüz on sekiz piskopos imzalar, ancak Süryani, Melkithi, Kıpti kilise kaynakları, katılımcı sayısı ile ilgili olarak, iki bin kişiden söz eder.

¹⁴ Gelzer 1898, 44 – 45.

¹⁵ Gelzer 1898: ibid.

¹⁶ Auctores varii, Appendix **ad opera S. Leonis Magni**, column. 0384b paragraph (h3) (h2) (h1).

¹⁷ *Credo, -ere, idi, -itum* (3): *inanyorum, fikrindeyim*. Sözcük, metin içinde *inanç bildirgesi* anlamında kullanılır.

¹⁸ Çelik 1996, 119.

¹⁹ Lequien 1740, 1011; Özyıldırım 2004, 250.

dönemde Seleucia ad Calycadnum'un Arius'un düşüncelerinin karşısında yer aldığı ve ilerde Ortodoks inancın temelini oluşturacak **consubstantialis** terimini onayladığını açıkça göstermesi bakımından önemlidir.

Konsilin sonunda Arius ve yandaşları üç yüz on sekiz piskoposun onayıyla hazırlanan bildirgeyle din dışı ilan edilir²⁰, ayrıca piskoposlukların yönetsel düzenlemeleri konusunda kararlar alınır ve Kiliselerin piskoposlukları yönetim bölgeleri içine almaları konusu, altıncı maddede belirtilir²¹. Aslında Alexandria ve Antiochia ad Orontem arasında kendi yönetsel bölgelerini genişletme isteği, yıllardır süregelen dinsel tartışmaların artmasının nedenlerinden birini oluşturur²². Böylece Antiochia ad Orontem Kilisesi'nin Konsil sonrasında yetki alanı, Isauria, Palaestina, Cilicia, Arabia, Syria'nın Choele bölgesi, Phoenica ve Mesopotamia'daki yetmiş yedi piskoposlukla sınırlanır²³. Isauria piskoposluklarının bağlı olduğu başpiskoposluk merkezi olan Seleucia ad Calycadnum bu kilise yönetim bölgelerinden biridir.

Bütün bu sonuçlar, Nicaea Konsili kararlarının Seleucia ad Calycadnum kentine yansımalarını göstermesi açısından ayrıca önemlidir. Ancak Arius'la ilgili kararın, Agapetus tarafından gerçekten onaylandığı için mi, yoksa onaylanması yönünde bizzat İmparator Constantinus'un piskoposlar üzerinde oluşan baskısı nedeniyle mi imzalandığı, yanıtlanması gereken bir sorudur. Çünkü Nicaea Konsili'nde, Ariusçuların liderlerinden Nicomedia'lı Eusebius gibi bazı önemli Arius yandaşı piskoposların, Konsil'de alınan kararları **consubstantialis** terimindeki esneklik, anlaşılmazlık ve özellikle İmparatorun piskoposlar üzerindeki baskısı nedeniyle imzaladıkları bilinmektedir²⁴. Bu nedenle Agapetus'un alınan kararları neden imzaladığı konusu, dönemin yazılı kaynaklarındaki yetersizlik nedeniyle belirsizlik içerir. Ama Seleucia ad Calycadnum piskoposlarının daha sonra katıldığı tüm konsillerde, Antiochia ad Orontem piskoposlarının seçimleri doğrultusunda oy kullandıkları görülür²⁵. Bu durum, Seleucia ad Calycadnum'un, Antiochia ad Orontem Kilisesi yönetim bölgesinde bulunmasıyla ilişkili olabilir. Antiochia ad Orontem Kilisesi,

²⁰ The Catholic Encyclopedia 1912: Leclercq, "First Council of Nicaea"; Şer 2002, 91.

²¹ The Catholic Encyclopedia 1912: Leclercq, *ibid.*; Özyıldırım 2005 (b), 60.

²² Wright 2004, 170.

²³ Durak 2005, 193.

²⁴ Rubenstein 2004, 84; Wright 2004, *ibid.*.

²⁵ Özyıldırım 2005 (b), 63.

Seleucia ad Calycadnum piskoposlarının yönetsel olarak bağlı bulunduğu ve dolayısıyla görevlendirmelerini yapan Kilise'dir. Bu nedenle Seleucia ad Calycadnum piskoposları, Antiochia ad Orontem piskoposları ile aynı inancı paylaşarak bu yönde görüş bildirmiş olmalıdır.

Konsil sonrasında Constantinus, ülkeyi iç çatışmalara sürükleyecek karışıklıkların doğmasını önlemek amacıyla Ariusçulara karşı sert önlemler alır. Arius, Illyria'ya sürgün edilir, yandaşı piskoposlar görevlerinden alınarak sürgüne gönderilir. Nicaea Konsili, sonuçları bakımından Constantinus'un beklediği birliği sağlamaktan uzaktır. Sürgüne gönderilen piskoposlar, Arius'un görüşlerini savunmaktan vazgeçemedikleri gibi, özellikle imparatorluğun doğusunda kendilerine yandaş toplamayı sürdürür. Arius yandaşlarının giderek güçlenmesi sonucunda İmparator, Arius ve onunla birlikte sürgüne yollananları sürgün cezasından üç yıl sonra -327 / 328 yılında- bağışlar²⁶.

Alexandria'da, Alexandrus'un 328 yılındaki ölümüyle yerine Athanasius geçer. Ariusçular, Constantinus'un desteğiyle, imparatorun Arius'u Alexandria Kilisesi'ne piskopos olarak atmasını ister. Konu, birçok konsilde tartışıldıktan sonra imparator, Constantinopolis'te, Arius'un Alexandria'ya Piskopos olarak atanmasını onaylar²⁷. Ancak Arius 335 / 336 yılında Constantinopolis'te ölür. Ama bir grup Ariusçu din adamı, Constantinopolis'te büyük başarı kazanarak, Alexandria Kilisesi piskoposu Athanasius'un din dışı ilan edilip sürgüne yollanmasını sağlar.

Constantinus'un 337 yılında ölmesiyle yerine, oğlu Constantius (337-361) imparator olur ve af ilan ederek, sürgün kararlarını kaldırır. Constantius yönetime geldiğinde birçok kentte Ariusçu piskoposlar görevdedir. Bu durum, dinsel karışıklıkları sona erdirmek isteyen imparatorun, kristoloji tartışmalarında ağırlığını Ariusçulardan yana koymasına neden olur²⁸. Çözüm yeni konsillerle aranır. Antiochia Konsili, imparatorun isteğiyle bu dönemde ortak bir **credo** oluşturmayı amaçlayan yerel konsil olarak 341 yılında toplanır. Seleucia ad Calycadnum Başpiskoposluğu, Antiochia Konsili'nde de Agapetus (/Agapius) tarafından temsil edilir. Bu konuda Lequien şu bilgiyi aktarır²⁹:

²⁶ Çelik 1996, 124.

²⁷ Çelik 1996, 128.

²⁸ Özyıldırım 2005 (b), 60.

²⁹ Lequien 1740, 1011.

“...censetur insuper inter patres Antiochenae Synodi, de provincia Isauriae Agapius Seleuciensis...”

=...*Provincia Isauria'dan (gelen) Agapius Seleuciensis, Antiochia Synodu'nda da kilise babaları arasında görüşünü bildirmiştir...*”.

Bu konuyla ilgili yazılı kaynaklarda Agapetus'un Antiochia Konsili'nde hangi düşünceleri savunduğuna ilişkin bir bilgi bulunmaz. Ama Agapetus'un Nicaea kararlarındaki imzası dikkate alınır, Antiochia'da da Nicaea yandaşları tarafında, Ariusçuların karşısında yer almış olmalıdır. Seleucia ad Calycadnum'un, 325 yılı Nicaea Konsili'nin ardından 341 yılındaki Antiochia ad Orontem'de toplanan konsile de bir piskoposunu temsilci olarak göndermesi, kristoloji tartışmalarına Seleucia ad Calycadnum'un katılımının sürdüğünü göstermesi açısından önemlidir. Piskopos Agapetus'un Seleucia ad Calycadnum'da hangi yıl piskoposluk görevine başladığına ve kaç yıl bu görevde kaldığına ilişkin bilgiler Erken Hıristiyanlık yazılı kaynaklarında yoktur. Ama onun 325–341 yıllarındaki konsillere katılması, Agapetus'un kentte piskoposluk görevini en az on altı yıl sürdürdüğünü göstermesi bakımından önemlidir.

Constantius döneminde Ariusçu piskoposlar, Antiochia ad Orontem Kilisesi gibi Hıristiyanlık tarihi açısından önemli bir kentin piskoposluğunu ellerinde tutar. Bu durum, Syria, Isauria, Cilicia gibi oldukça geniş yönetsel alana sahip kiliseler aracılığıyla Arius'un düşüncelerinin yayılmasını sağlar. Nicaea yandaşlarıysa, Alexandria Kilisesi önderliğinde kendilerini savunmayı sürdürür. Tartışmaların geneli kristoloji olarak görünse de, özellikle Antiochia ad Orontem ve Alexandria kiliseleri arasındaki güç çekişmesi bu tartışmalara damgasını vurur. Dinsel tartışmalarda bu iki kilisenin, sürekli birbirlerinin görüşlerine karşıt piskoposları desteklemeleri dikkat çekicidir.

Ancyra (Ankara) Piskoposu Basileus, kristoloji tartışmalarında sonuca ulaşabilmek için, 358 yılında, İmparator Constantius'u bir konsil toplaması konusunda ikna eder³⁰. Constantius, öncelikle batılı ve doğulu piskoposlardan bütün inanlıların kabul edebileceği bir **credo** hazırlamalarını ister. Ardından Batı ve Doğu kiliseleri temsilcilerinin **oecumenicus** bir konsilde toplanmasını önerir³¹. İmparator'un amacı, sorunların geniş katılımlı bir konsille çözülmesine ve hazırlanan **credo**'nun herkes tarafından onaylanmasına olanak tanımaktır. İmparator'un onayıyla, **Provincia Bithynia**'daki

³⁰ Kaçar 2003 (b), 116.

³¹ Kaçar 2003 (b), 118; Rubenstein 2004, 172.

Nicaea konsilin yeri olarak seçilir. Ama Basileus ve yandaşları, dinsel anlamda çözümsüz sorunun ilk olarak bu kentte ortaya çıktığını söyleyerek karşı çıkar. Bu durumu Sozomenus şu şekilde belirtir³²:

“...Imperator synodum Nicaea celebrare constituit. Sed cum Basileus eiusque asseclae id recusassent, eo quod olim de fide illic tractatum fuisset, placuit ut Nicomediae in Bithynia synodus congregaretur...”

=...*İmparator, konsilin Nicaea’da toplanmasına karar verdi. Ama Basileus ve onun yandaşlar buna karşı çıktılar; çünkü vaktiyle kristoloji konusunda ilk sorun Nicaea’da ortaya çıkmıştı, bu yüzden bu konsilin Bithynia eyaletinin Nicomedia kentinde toplanmasına karar verildi...*”

Piskoposlar, İmparator’un emri üzerine konsile katılmak için yola çıkarlar. Ancak Nicomedia’da 28 Ağustos 358’de meydana gelen bir deprem konsilin toplanmasını engeller. Sozomenus şöyle yazar³³:

“...Sed cum maior iam pars episcoporum iter ingressa esset, nuntius allatus est de Nicomediae calamitate, eam scilicet totum terrae motu concussam fuisse. Cumque rumor passim invaluisset, eam urbem penitus eversam esset, episcopi ulterius progredi destiterunt...”

=...*Piskoposların büyük bir bölümü tam yola çıkmıştı ki bir haberci yollandı ve Nicomedia’nın büyük bir afet yaşadığı, kenti dipten sarsan bir depremin meydana geldiği bildirildi. Haber dalga dalga her yana yayılınca ve kentin neredeyse tümüyle yerle bir olduğu öğrenilince, piskoposlar yollarına devam etmekten vazgeçtiler...*”

Nicomedia’ya gelmek için yola çıkan birçok piskopos, deprem haberini almalarına karşın, Konsil’in toplanıp toplanmayacağı ya da nerede toplanacağı konusunda bilgi edinemediklerinden kararsız kalır. Bazı piskoposlar Constantius’a Konsil’in toplanmasına uygun yeni bir yer seçilmesi konusunda ve kristoloji üzerine düşüncelerini yazar. Durumu Sozomenus nakleder³⁴:

“...Episcopi vero, propter Nicomediae cladem ulterius pergere ad concilium prohibiti, alii quidem novum imperatoris mandatum exspectarunt: alii suam de fide sententiam per literas significarunt...”

³² Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, 16. 4.

³³ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, 16. 12.

³⁴ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, 16. 19.

=...*Gerçekten de Nicomedia'nın uğradığı afet yüzünden yola devam etmeyen ve Konsil'in iptal edildiğini düşünen bazı piskoposlar, İmparator'dan gelecek yeni buyruğu beklemeye koyuldular; bazı piskoposlar ise kristoloji konusunda düşüncelerini mektuplara dö-küp İmparator'a gönderdiler ...*" yazar.

Constantius, Konsil'in toplanması konusunda kararsız kalır sonunda di-ğ er piskoposların da görüşleri alınarak Doğu ve Batı için iki ayrı konsil top-lanması uygun bulunur. Konsillerin en önemli amacı, imparatorluğu ortak bir **credo** çevresinde toplayarak iç huzursuzluğu ortadan kaldırmaktır. Ama Doğu ve Batı'dan gelen din adamlarının, imparatorun istediği sonuca ulaş-mamaları da bir olasılıktır. Denetim altında tutulması zor bir **oecumenicus** konsilde, çeşitli düşünceleri savunanların birbirlerini din dışı ilan etmeleri ve tartışmaların artması söz konusu olabilir. Bu yüzden Constantius, pis-koposları bir yerde toplama düşüncesinden vazgeçer. Çok açık bir biçimde imparator, iki ayrı konsille istediği sonucu elde edebileceğini, piskoposları daha kolay denetim altında tutabileceğini düşünür. Konsillerin aynı yıl top-lanması 359 yılının "ikiz konsiller yılı" olarak anılmasına neden olur.

Ariminum Konsili

Ariusçular bu dönemde imparatorluk içinde çok güçlü olmalarına kar-ş ın kendi aralarında iki kanada bölünür. Bölünme daha sonra Seleucia ad Calycadnum Konsili'ni etkileyecek bir karşıtlık doğuracaktır. Bunların ilki, Ilımlı Ariusçular (/yarı Ariusçular), Nicaea sonuçlarını benimseyen-lerle uzlaşmadan yanadır. İkinci topluluk ise Katı (/aşırı) Ariusçular olarak bilinen, Nicaea'ya bütünüyle karşı olan ve Hz. İsa'nın Tanrı'ya benzeyeme-yeceğini savunanlardır. Ilımlı Ariusçuların lideri Ancyra Piskoposu Basi-leus, katı Ariusçuların lideri Mursa Piskoposu Valens'dir³⁵. Constantius, Basileus'un etkisiyle, konsilin iki ayrı kentte toplanmasına karar verir. Bunlar, Ariminum (Rimini - İtalya) ve Seleucia ad Calycadnum kentleri-dir³⁶. Sozomenus şöyle yazar³⁷:

“...ut Occidentales quidem Arimini, Orientales vero Seleucia in Isauria congregarentur...”

³⁵ Kaçar 2003 (b), 118; Rubenstein 2004, 164; Wright 2004, 174.

³⁶ The Catholic Encyclopedia 1912: Benigni, "Council of Rimini".

³⁷ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, (16. 22).

=...*Batılılar'ın Ariminum'da, Doğular'ın ise Isauria'daki Seleucia'da toplanmalarına* (karar verildi)...”.

Sozomenus, iki ayrı konsil toplanmasıyla ilgili şunları da ekler³⁸:

“...Dum ista quae diximus, in Italia geruntur, gravissimi tumultus in Orientis partibus excitati sunt, priusquam synodus Seleucia congregaretur...”

=...*Söylediğimiz gibi, İtalya'daki Ariminum Konsili, Seleucia Konsili'nden önce toplanırken, Doğudaki kentlerde büyük bir karmaşa başlamıştır...*”.

Batıdaki din adamlarının toplandığı Ariminum Konsili, 359 yılı Temmuz'unda gerçekleşir ve yaklaşık dört yüz piskopos katılır³⁹. Konsile çok sayıda piskopos katıldığı halde, imparatorluğun genelinde sayıları az olan bir Hıristiyan azınlığı temsil ettikleri düşünüldüğünde, konsilin etkili olduğu sonucunu çıkarmak yanlış olur. Ariminum Konsili, Ariusçularla Nicaea yandaşları arasında yapılır ve Doğu'nun aksine Ariusçular konsilde küçük bir azınlık olarak kalır⁴⁰. İki topluluk Katı Ariusçulara yakın düşünceler içeren Sirmium **credo**'sunu tartışır⁴¹. Ancak Roma Kilisesi tarafından desteklenen Alexandria Piskoposu Athanasius'un konsile katılanlara mektup yazarak Nicaea **credo**'suna bağlı kalmalarını istemesi olumsuz etki yaratır. Böylece Ariminum Konsili, Nicaea'ya tam bağlılık kararıyla son bulur⁴².

Tartışmalar, Ariminum Konsili sonrasında sürer. Nicaea yandaşları kiliselerde toplantı yaparken, **haereticus** ilan edildikleri için kiliseye alınmayan Ariusçular, kent meydanında toplantılar düzenler⁴³. Sonunda iki ayrı topluluk, Constantius'a görüşlerini anlatmak için onar piskopostan

³⁸ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, (20. 1).

³⁹ The Catholic Encyclopedia 1912: Benigni, ibid.; Rubenstein 2004, 172.

⁴⁰ The Catholic Encyclopedia 1912: Benigni, ibid..

⁴¹ Sirmium'da (Sremska Mitrovica - Sırbistan) II. Constantinus döneminde üç konsil toplanır. Ariusçuluk için sonuçları bakımından en önemlisi 357 yılındaki üçüncüsüdür. Katı Ariusçuların büyük başarısıyla sonuçlanan bu konsil'de Ariusçuluğun en uç yorumu ortaya konur. Onaylanan **credo**'da Hz. İsa ile Tanrı'nın aynı özden gelmediği kesin olarak belirtilir ve İncil'de yer almayan terimlerin **credo** içine alınmaması kararlaştırılır. Aetius'un hazırladığı **credo**, Yuhanna metnindeki (14. 28): “...quia Pater maior me est... =... *çünkü Baba (Tanrı) benden daha büyüktür...*” cümlesi temel alınarak oluşturulur.

⁴² Hefele 1871, 254.

⁴³ Hefele 1871, ibid..

oluşan temsilci gönderir. Ancak Ariuşçu İmparator önce kendisi gibi düşünen piskoposlarla görüşür ve hatta diğer piskoposları Ariuşçularla Sirmium **credo**'su üzerinde uzlaşmadıkları için sert bir dille eleştirir⁴⁴. Taraflar Ariminum kararlarının imparator tarafından onaylanmaması üzerine, Nice'de (Ustodiza - Bulgaristan) yeni bir **credo** oluşturarak Ariminum'a dönmeyi ister. Yapılan tartışmalar sonunda, daha çok katı Ariuşçuların düşüncelerine yakın bir **credo** ortaya çıkar. Nicaea yandaşlarının, bu sonucu İmparator'un üzerlerindeki büyük baskısı sonucu benimsemek zorunda kaldıkları bilinir⁴⁵. Sonuçtan hoşnut olan Constantius, kararlara karşı çıkanların cezalandırılacağını ve Ariminum'daki piskoposların yeni **credo**'yu kesinlikle imzalamaları gerektiğini belirtir.

Ariminum'da bekleyen piskoposlara sunulan **credo**'da, daha sonra Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde de geçecek olan, *homoiousios* (benzer özden;) sözcüğü kullanılır⁴⁶. Yunanca sözcüğünün etimolojik açılımı şöyledir: *homoio-*, *homeo-* + *ousiā* (öz); *ousia*, *einai* (olmak) fiilinin dişil şimdiki zaman participium'u olan *ousa*'dan türemiştir. Oğul İsa ve Baba Tanrı'nın benzer özden olup aynı özden olmadıklarını dile getiren *homoiousios* sözcüğü, Nicaea'da büyük tartışmalar sonucu belirlenen *homoousios* (Lat. **Homoūsiānus**; **consubstantialis**, aynı özden; Oğul İsa, Baba Tanrı'yla aynı özden) sözcüğünden anlamca çok uzak, tam bir Ariuşçu tanımlamadır. Yunanca *homoousios* sözcüğünün etimolojik açılımı ise şöyledir: *homo-*, *homo-* + *ousiā*. Bu sözcük Oğul İsa, Baba Tanrı'yla aynı özden olup benzer özden olmadıklarını anlamlandırır.

Ayrıca bu **credo**, daha önce Sirmium **credo**'su içindeki **substantia**⁴⁷ (Yun. *ousia* = öz, madde) sözcüğünün İncil metinlerinde yer almadığı için kullanılmaması gereğini de vurgular⁴⁸. Nicaea yandaşı Batılı piskoposlar, "benzerlik" ve "aynılık" sözcükleri birbirinden değişik anlamlar

⁴⁴ Hefele 1871, 255 – 256.

⁴⁵ Hefele 1871, 257; Ariminum'da batılı piskoposların belgeyi hangi şartlarda imzaladıklarını Rubenstein (2004, 173): "... (Piskoposların) *Kışın eve dönmeleri gerekiyordu ve eğer belgeyi kabul etmezlerse dönecek bir evlerinin kalmayacağını da biliyorlardı...*" diye yazarak İmparator'un baskısını ima eder.

⁴⁶ Wright 2004, 174.

⁴⁷ Athanasius "... substantia, quae Graece usia appellatur..." "...substantia'ya, Yunanca'da *ousia* denir..." bilgisini verir (**de synodis**, 2. 28).

⁴⁸ Hefele 1871, 257; The Catholic Encyclopedia 1912: Benigni, "Council of Rimini"; Rubenstein 2004, 173.

içerdiğinden metni imzalamak istemez⁴⁹. Ancak **credo**, Ariminum'da çoğunluk olmalarına karşın imparatorun korkan Batılı piskoposlar tarafından onaylanır⁵⁰. Bu durum Ariusçuları imparatorlukta etkin olmadıkları Batı bölümünde güçlendirir. En önemli sonuç, Ariusçuların siyasal gücün dinsel gücü dengeleyebileceğini görmesi ve imparatorun kendi yanlarında olmasını ustalıklı kullanmalarıdır.

Seleucia ad Calycadnum Konsili

Kilise tarihinde, Batıda, 359 yılı ortalarına kadar yaşanan durum yukarıdaki gibidir; aynı yılın Eylül ayına doğru Doğu'nun piskoposları konsil için Seleucia ad Calycadnum'a gelmeye başlar. Seleucia ad Calycadnum Konsil toplantısında yaşananlara geçmeden önce böyle önemli bir konsilin toplanması için neden bu kentin seçildiğini ve bu kentin hangi bakımlardan uygun bulunduğunu anımsamak gerekir:

Seleucia ad Calycadnum, birkaç yönüyle bu konsilin toplanması için uygun bir yerdir. Öncelikle Küçük Asia'nın bir Doğu Akdeniz kenti olmasından dolayı, Palaestina, Aegyptus ve Syria'dan gelecek din adamlarına deniz yoluyla kolayca ulaşım olanağı tanır. Ayrıca, Küçük Asia'nın iç bölgelerinden gelecek olanlar da Calycadnus Irmağı'nın sağladığı yolu kullanarak ya da Romalıların yaptığı düzenli karayollarıyla bu kente ulaşmakta zorluk çekmezler. Ayrıca, Seleucia ad Calycadnum, **Provincia Isauria**'nın **metropolis**'i olarak zengin ve kendi bölgesi içinde önemli bir yerleşimdir.

Isauria'daki birçok piskoposluk, başpiskoposluk olan bu kente bağlıdır. Bu piskoposluklar şöyle sıralanabilir: Celenderis (Aydıncık), Anemurium (Anamur), Lamus (/Charadrus-Limonlu), Antiochia ad Cragum (/Antiochia minor), Selenus (/Selinus), Iotape, Diocaesarea (Uzuncaburç), Leontopolis, Philedelphia, Domitiopolis, Nephelidis, Titiopolis, Hierapolis (/Coropissus), Cestrus, Dalisandus, Claudiopolis (Mut), Germanicopolis (Ermenek), Sbide, Sebastia (Ayaş), Irenopolis, Olba, Adrassus, Cotrada, Musbada, Zenopolis, Silvus, Ibidinges, Cardabunthus, Zorapassa⁵¹. Bazı çağdaş araştırmacılar, Hieronymus'a dayanarak bu listeye, Adrasus, Arsinoe, Kodaka, Kotrada, Lauzadus, Meloe, Neapolis, Prakana, Sbyla

⁴⁹ Rubenstein 2004, 165.

⁵⁰ The Catholic Encyclopedia 1912: Benigni, "Council of Rimini".

⁵¹ Lequien 1740, 1009 – 1036.

kentlerini de ekler⁵². Bu listede dikkat edilmesi gerekli bir konu, listedeki Zenopolis adının henüz yönetime gelmeyen İmparator Isauria'lı Zeno'nun adından oluşmasıdır. Bu kullanım, olasılıkla kentin daha önceki adının kaynaklarda yer almamasına bağlanabilir. Piskoposlukların sayısı dönem dönem değişik olabilir, ama kaynaklar bu konuda yeterince bilgi vermemektedir. Bu nedenle adı geçen kentler, Seleucia ad Calycadnum'un en çok piskoposluğa sahip olduğu dönemi (IV. yüzyılın sonu) yansıtabilir.

Bundan başka, Seleucia ad Calycadnum dinsel tartışmalarda her zaman adından söz ettiren önemli bir kenttir ve hem Nicaea Konsili'ne hem de Antiochia ad Orontem Konsili'ne temsilci piskopos göndermiştir. Diğer yandan Seleucia ad Calycadnum kenti, Hıristiyanlar tarafından saygı duyulan Azize Thecla'nın yaşadığı kutsal yere sahiptir. Bu özellikler bir araya getirildiğinde, Doğu'da yerel bir konsilin toplanması kararlaştırıldığında, kentin konsil için en uygun yer olduğu anlam kazanmaktadır. Ama şu da bir gerçektir ki, yukarıda ileri sürülen iyi niyetli düşünceler bir yana, Seleucia ad Calycadnum'da imparatorluk ordularının bir garnizonunun bulunması, konsilin güvenliği açısından önemli bir durumdur ve bu özelliğin Seleucia ad Calycadnum kentinin seçiminde büyük rol oynadığı yadsınamaz. Çünkü İmparator'un hazırlanan **credo**'nun kabul edilmemesi durumunda, Ariminum'da olduğu gibi, piskoposlar üzerinde baskı kurabileceği ve bunun sonucunda gerginlik yaşanabileceği düşünülürse, Roma garnizonu olan bir kentte konsilin toplanması olağan gözükmemektedir. Bu olasılık yüzünden, garnizon komutanları konsil toplantısına katılıp bizzat imparatoru temsil etmişlerdir⁵³.

Seleucia ad Calycadnum Konsili'ne, 359 yılı Eylül ayının sonlarına doğru, Doğu'da yer alan tüm ülkelerden, Libya, Aegyptus, Küçük Asia ve Syria'dan, konularında tanınmış yüz altmış piskopos gelmiştir⁵⁴. Yazılı kaynaklarda hakkında çok az bilgi bulunan Neonas, bu dönemde Seleucia ad Calycadnum piskoposudur⁵⁵. Katılımcı sayısının azlığı dikkat çekici olmasına karşın, yazılı kaynaklarda bu konuyla ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Seleucia ad Calycadnum'daki konsilin toplandığı ayı ve katılımcıların sayısını Athanasius belirtir; kendisi Seleucia ad Calycadnum

⁵² Hild - Hellenkemper 1996, 23.

⁵³ Kaçar 2003 (b), a. y.

⁵⁴ Hefele 1871, 261; Wace (t. y.), "Acacius of Caesarea".

⁵⁵ Lequien 1740, 1012.

Konsili'nin başlangıç tarihini, Macedonia, Roma ve Aegyptus takvimlerine göre ay adlarını ayrı ayrı vurgular⁵⁶

“...Mensis erat a Romanis September, ab Aegyptus Thoth, a Macedonibus Gorpiaeus nominatus; decimaque sexta mensis secundum Aegyptios: qua qui vocati fuerant convenere. Erantque ibi episcopi circiter centum sexaginta...

=... (Seleucia ad Calycadnum Konsili'nin toplanma ayı) *Romalılar'a göre Eylül, Aegyptus'lulara göre Toth, Macedonia'lulara göre Gorpiaeus olarak adlandırılan aydır. Aegyptus'luların ikinci ayının on altıncı gününe rastlıyordu bu ay. İşte o gün kente davet edilenler bir toplantı yaptılar. O toplantıda yaklaşık yüz altmış piskopos vardı...*”.

Kaynaklardan edinilen bilgilere göre, Seleucia ad Calycadnum Konsili'nin ilk oturumu, **quaestor** Leonas'ın açılış konuşmasıyla 27 Eylül 359 tarihinde yapılır⁵⁷. Sozomenus, Doğulu piskoposların Seleucia ad Calycadnum'da toplanması hakkında ilginç açıklamalarda bulunur ve katılan piskoposların sayısını verir. Sozomenus'un yapıtından elde edilen bilgiler, Konsil'in hangi şartlarda gerçekleştirilebildiğini anlayabilmek açısından gerçekten önemlidir. Sozomenus'tan elde edilen bilgiler şöyledir⁵⁸:

“...Interea vero Orientales episcopi centum circiter ac sexaginta, Seleucia Isauriae convenere. Annus hic erat quo Eusebius et Hypatius consulatum gesserunt. Advenerat porro una cum illis Leonas, qui splendido quodam officio in palatio fungebatur. Quem quidem imperator concilio interesse idcirco iusserat, ut eo praesente de doctrina fidei inquireretur. Aderat etiam Lauricius, dux et praeses provinciae, si quid opus foret, praestiturus. Nam ut hoc ministerio perfungeretur, imperator suis literis praeceperat. Primo consessu, abfuce tum alii quidam episcopi, tum Patrophilus Scythopoleos episcopus, et Macedonius Constantinopoleos, et Basilus Ancyrae. Et alii quidem aliam absentiae suae causam praetendebant. Patrophilus vero oculorum dolorem, morbum autem Macedonius causabantur. Sed

⁵⁶ Athanasius, **de synodis**, (2. 12). Seleucia ad Calycadnum Konsili'ne katılan piskoposların sayısını Athanasius ve Sozomenus yüz altmış olarak verirken, Theodoretus yüz elli olarak yazar.

⁵⁷ Hefele 1871, 263.

⁵⁸ Sozomenus, **Ecclesiastica Historia**, (22. 1 – 5). Latince metinde cümle numaraları bulunmadığından, Yunanca metindeki numaralar temel alınmıştır.

suspicio erat eos dedita opera abfuisse, ne ob crimina accusarentur. Cumque caeteri ob istorum absentiam detrectarent controversias de fide examinare, nihilominus iussit Leonas ut quaestiones agitentur...

=... *Yaklaşık yüz altmış Doğulu piskopos Isauria'nın Seleucia'sında toplandı. Bu tarih, Eusebius ile Hypatius'un orada **consul**'lük yapmış oldukları yıldır. Bir dönem sarayda seçkin bir görevde bulunmuş olan Leonas da onlarla birlikte gelmişti. İmparator onun Konsil'e katılmasını buyurmuştu, çünkü orada bizzat bulunarak inanç öğretisi hakkında incelemesi yapmasını istiyordu. Lauricius de oradaydı; komutan ve eyalet yöneticisiydi kendisi ve altından kalkamayacağı hiç bir iş yoktu. Onun bu görevi icra etmesini, İmparator bizzat mektup yazarak buyurmuştu. Birinci oturumda bazı piskoposlar yoktu; Scythopoleus Piskoposu Patrophilus, Constantinopolis Piskoposu Macedonius ve Ancyra Piskoposu Basileus de bu oturumda yer almadı. Bazı piskoposlar oturuma katılmama nedenlerini belirttiler. Scythopoleus Piskoposu Patrophilus gözünün ağrıdığı söyledi, Macedonius ise rahatsızlığını bahane etti. Suçlamalar yüzünden dava açılmasını diye, onların bilerek oturuma katılmamaları şüphe uyandırmıştı. Oturuma katılan piskoposlar ise davalıların gelmemelerinden dolayı görevden kaçındılar, herşeye rağmen Leonas inanç üzerine tartışmanın başlamasını buyurdu...*

Cassiodorus–Epiphanius, Seleucia ad Calycadnum Konsili'nin ilk oturumuna katılanlar hakkında Socrates Scholasticus'tan elde ettiği bilgiyi şöyle aktarır⁵⁹:

“... vir clarissimus comes Leonas et vir clarissimus dux provinciae Lauricius...”

=... *Çok seçkin bir **comes** (imparatorun yakın çevresinde bulunan kişi, yoldaş) olan Leonas ve **provincia**'nın en ünlü komutanı Lauricius...*

Sozomenus ve Socrates'in verdikleri bilgilere göre, Constantius, Leonas'a bu konsile katılmasını bizzat emeder. Leonas, Constantinopolis'te hem **comes** hem de önemli bir **quaestor**'dur. Ayrıca Leonas, dinsel düşünceleri bakımından Katı Ariusçulara yakındır. Bu yüzden Leonas'ın konsile gelmesi, daha konsil toplanmadan herkese imparatorun açıkça Katı Ariusçuları desteklediğini göstermesi açısından ilginç ve önemlidir. Bu nedenle

⁵⁹ Cassiodorus–Epiphanius, *Historiae ecclesiasticae*, (5. 23).

yazılı bazı kaynaklar, Leonas'tan, Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde "oturumların gizli başkanı" olarak söz eder⁶⁰.

Leonas'tan başka, Seleucia ad Calycadnum'daki Roma garnizonu komutanı Bassidius Lauricius da imparatorun buyruğuyla konsile katılır. Komutan Lauricius'un konsile katılımının anlamı, konsilde alınacak kararların imparator tarafından gerekirse zorla değiştirilebileceğini hazır bulunanlara göstermektir. Aslında Roma'nın iki önemli görevlisi olan Leonas ve Bassidius Lauricius'un bu konsile katılımlarındaki temel amaç, imparatorun Hıristiyanlığın inanç tartışmalarını ne olursa olsun artık bitirme istediğinin belirtisidir ve Seleucia ad Calycadnum Konsil'i bu açıdan yaklaşıldığında da, diğer yerel konsillere göre önemli bir görev yerine getirir. Seleucia ad Calycadnum Konsili, Constantius'un Ariminum'daki kararlara aykırı karar çıkarmaması için tüm siyasi ve askeri gücünü kullandığı bir konsildir.

Constantius'un desteğini aldığı için, Leonas ilk oturuma gelemeyen Ancyra Piskoposu Basileus'u, gözlerinden rahatsız olan Scythopoleus Piskoposu Patrophilus'u, Constantinopolis Piskoposu Macedonius'u ve onlar gibi önemli diğer piskoposları beklemekten yana değildir. Amacı İmparator'un hoşuna gidecek bir çözüm bulunmasını sağlamak ve bu çözümün en kısa sürede devreye sokulmasına önder olmaktır. Bu yüzden, Konsil'in ilk günü olan 27 Eylül'den başlayarak sorunları tartışmaya açar⁶¹.

Ama daha ilk oturumda tartışmalar sertleşir ve ilerleyen günlerde anlaşmazlıklar daha da büyür. Bu ilk oturumdaki tartışma, Cyrillus'un Konsil'e katılmak için Seleucia ad Calycadnum'a gelmesiyle başlar. Cyrillus, Caesarea Piskoposu Acacius'un Hierosolyma piskoposluğu görevinden aldığı Nicaea kararları yandaşı bir kişidir ve Acacius'un itirazlarına rağmen Tarsus Piskoposu Silvanus'a sığınarak Tarsus'ta kalmayı başarır⁶². Acacius, Cyrillus'un piskoposluk görevinden alındığını, dolayısıyla Konsil'de görüş bildiremeyeceğini ileri sürer. Bu konuda Theodoretus şöyle yazar⁶³:

“...Porro cum Seleuciam convenissent, Cyrillus cum Basileo, Eustathio, Silvano ac reliquis sacerdotibus simul consedit. Acacius

⁶⁰ Hefele 1871, a.y.

⁶¹ Hefele 1871, 263.

⁶² Hefele 1871, 261; Kaçar 2003 (b), 118.

⁶³ Theodoretus, *Ecclesiasticae Historiae*, (26).

vero, et ipse quidem accessit ad episcopus illic congregatos, qui erant numero centum quinquaginta: sed secum illis consilium initurum negavit, nisi Cyrillus e concilio submoveretur, quippe qui episcopatu exutus fuisset...

=...*Cyrillus, Seleucia'da toplandıkları zaman, Basileus, Eustathius, Silvanus ve diğer rahiplerle derhal bir oturum yaptı. Acacius da orada bulunan yüz elli piskoposa katıldı. Ama kendisi, piskoposluktan çıkarılmış olduğundan Cyrillus konsilden kovulmazsa, onlarla birlikte karar vermeyi reddedeceğini söyledi...*"

Leonas'ın bu tür tatışmalardan çekincesi, sürenin uzaması ve imparatorun kiliseleri birleştireceğine inandığı Ariusçuluk karşıtı düşüncenin öne çıkmasıdır. Çünkü Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde Hıristiyanlık içindeki üç dinsel düşünceyi temsil eden piskoposlar bulunmaktadır. Tarsus Piskoposu Silvanus liderliğinde, konsile katılanların büyük bir çoğunluğu ılımlı Ariusçudur ve yüz beş kişi olarak toplantıya katılırlar. Katı Ariusçular Caesarea Piskoposu Acacius liderliğinde, yaklaşık kırk kadar piskoposla temsil edilir⁶⁴. Sayısı çok az olan üçüncü topluluk Nicaea **credo**'sunu tümüyle onaylayan, Constantius tarafından görevinden alınan Alexandria Piskoposu Athanasius'u ve onun görüşlerini savunan, diğer iki topluluğun tartışmalarını yönlendirebilecek güçten uzak, Aegyptus'lu piskoposlardır⁶⁵. Bu yüzden, asıl tartışmaların ılımlı Ariusçular ve katı Ariusçular arasında geçeceği açıktır.

Seleucia ad Calycadnum Konsili'nin bu genel yapısı, üzerinden yaklaşık otuz beş yıl geçen Nicaea'da, hem inanç ilkeleri hem de bunları benimseyen piskoposların **haereticus** ilan edildiği Ariusçuluğun, Roma İmparatorluğu'nda elde ettiği gücü göstermesi açısından da dikkat çekicidir.

Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde birbirine güvenmeyen piskoposların bulunması, tartışmaya açılacak konuların üzerinde bile anlaşamamalarına neden olur. Sozomenus bu durumun bir başka nedenini Konsil'e katılmadığı halde, toplantılarda varlığını tüm gücüyle hissettiren imparatorun kararsız tutumuna ve bu tutumun piskoposları olumsuz anlamda etkilemesine bağlar ve şöyle der⁶⁶:

⁶⁴ Wace "Acacius of Caesarea" (t. y.); The Catholic Encyclopedia 1912: Clifford, "Acacius".

⁶⁵ Hefele 1871, ibid.

⁶⁶ Sozomenus, **Ecclesiastica Historia**, (22. 5).

“...Contentionis autem causam eis praebebant ipsae quoque imperatoris literae, quibus nunc hoc, nunc illud mandabatur...”

=...*Çekişmelerinin nedeni, bizzat İmparatorun kendilerine gönderdiği ve bir şöyle bir böyle davranmalarını buyurduğu mektuplarıydı...*”.

Ayrıca, konsilde bulunan Lauricius ve Leonas da piskoposların kararsızlıklarını arttırır. Bu kararsızlıklar ve gerginlikler sürerken, katılımcıların inanç öğretisi (**de doctrina fidei**) üzerine iki karşıt topluluğa ayrılmaları beklenmedik bir gelişmeyi doğurur ve tartışmalar kristolojiye yönlenir. Sozomenus’dan edinilen bilgi şöyledir⁶⁷:

“...Sed in duas partes discessere. Praevaluit tamen ut prius de doctrina fidei disputaretur. Ubi vero ad huiusmodi ventum est disputationes, aliis quidem placebat ut nomen substantiae prorsus e medio tolleretur: Praetendebantque formulam fidei, quam paulo ante Marcus Sirmii composuerat, et quam tum alii susceperant episcopi qui tum erant in comitatu, tum Basilius episcopus Ancyrae. Plures vero eam praeferebant fidem, quae in dedicatione Antiochensis ecclesiae fuerat promulgata. Priori sententiae patrocinebantur imprimis Eudoxius, Acacius et Patrophilus, Georgius item Alexandrinus, et Uranius episcopus Tyri, aliique triginta duo. Posteriori vero Georgius Laodicaeus Syriae, Eleusius Cyzici, et Sophronius Pompeiopolis Paphlagoniae, quos maior pars antistitum sequebatur...”

=...*Piskoposlar iki kanada ayrıldılar. Ama bu durum ilkin inanç öğretisi üzerine tartışılmasını sağladı. Tartışmaların seyri bu yöne akınca, bazıları **substantia** teriminin tamamen ortadan kaldırılmasından hoşnut oldular. Kısa bir süre önce Sirmium’da Marcus’un düzenlediği ve bir keresinde Ancyra Piskoposu Basileus’un, başka bir defa da (İmparator’un) maiyetinde olan diğer bazı piskoposların kanunen tanıdığı, inanç ilkesini delil olarak sundular. Toplantıda bulunan piskoposlar ve Ancyra piskoposu Basileus da bu ilkeyi onayladı. Buna karşın birçok piskopos Antiochia ad Orontem Kilisesi’nin kabul ettiği inanç ilkesini onaylıyordu. Ama ilk olarak öne sürülen ilke önde gidiyordu, özellikle (Antiochia ad Orontem Piskoposu) Eudoxius, (Caesarea Piskoposu) Acacius ve (Scythopoleus Piskoposu) Patrophilus, Alexandria Piskoposu Georgius ve*

⁶⁷ Sozomenus, **Ecclesiastica Historia**, (22. 5–8). Sozomenus’un konsildeki gelişmeleri anlattığı bu bölümün öncesinde, konsile gelmeyen piskoposlarla ilgili tartışmalar olmuştur.

Tyrus Piskoposu Uranius ve diğer otuz iki piskopos önceki kararın destekçisiydiler. İkinci olarak öne sürülen ilke ise Laodicea (Lazkiye - Suriye) Piskoposu Georgius, Cyzicus (Bandırma) Piskoposu Eleusius ve Paphlagonia'daki Pompeiopolis Piskoposu Sophronius tarafından destekleniyordu ve piskoposların büyük bölümü onların kararını onaylıyordu..."

İlk kez Sirmium Konsili kararlarının içinde **substantia**'nın **credo** içinde yer almamasına karar verilir. Katı Ariusçu Acacius ve yandaşlarının isteği olan bu gelişme, Ariusçuların Seleucia ad Calycadnum'daki konsil'de kendi istekleri dışında bir **credo** çıkarmayacaklarını daha ilk tartışmalardan belli eder. Ancak Seleucia ad Calycadnum'da piskoposlardan bazılarının Antiochia ad Orontem **credo**'sunu yeniden onaylamak istemesi ilginçtir⁶⁸. Konsilde az sayıda piskopos tarafından temsil edilen Nicaea yandaşları bu **credo**'yu benimser. Antiochia ad Orontem'de 341 yılında piskoposlarca onaylanan **credo**, Nicaea kararlarındaki Tanrı ve Hz. İsa tanımlarına benzer anlamlar içerir. Bu nedenle bazı piskoposların, Antiochia ad Orontem'deki **credo**'yu yeniden onaylamak istemeleri, Nicaea yandaşlarıyla anlaşarak, sürüp giden tartışmaları kısa sürede bitirmek istemelerinden başka birşey değildir. Bu durum, Nicaea kararlarına karşı olan Acacius ve yandaşlarınca hiçbir şekilde benimsenmez. Cassiodorus – Epiphanius, Socrates Scholasticus'tan aktarılan bilgileri şöyle yazar⁶⁹:

“...Haec causa praesentes ad schisma perduxit, et in duas partes synodi multitudo divisa est. Unius enim partis dux erat Acacius Caesariae Palaestinae, Georgius Alexandriae, Ursacius Tyri, Eudoxius Antiochiae, quos alii triginta duo secuti sunt. In alia parte fuit Georgius Laodiciae Syriae, Sophronius Pompeiopoios Paflagoniae, Eleusius Cyzici, quos plurimi sequebantur...”

=...*Bu nedenle Konsil'e katılanlar arasında hizipleşme başladı ve synod'un çoğu iki kısma ayrıldı. Birinci grubun lideri Palaestina'nın Caesarea Piskoposu Acacius oldu; Alexandria Piskoposu Georgius, Tyrus Piskoposu Ursacius, Antiochia ad Orontem Piskoposu Eudoxius*

⁶⁸ Bu konsil ikinci Antiochia ad Orontem Konsili'dir. Konsil'e katılan piskoposlar kendilerinin Ariusçu olarak nitelendirilmelerine karşı çıkar ve bunun nedeni olarak Arius'un henüz bir rahip kendilerinin ise piskopos olduğunu, dolayısıyla piskoposların bir rahibi izlemelerinin söz konusu olamayacağını öne sürer. Ancak ilginçtir aynı piskoposlar, Arius'u **haereticus** ilan etmekten de özenle kaçınır. Bu konsilde yarı Ariusçuların görüşlerine uygun sonuçlar ortaya çıkar.

⁶⁹ Cassiodorus – Epiphanius, **Historiae ecclesiasticae**, (5. 10).

ve diğer otuz iki kişi bu guruba katıldı. Palaestina'nın Caesarea Piskoposu Acacius olmuştu. Diğer grupta ise Syria'nın Laodicia Piskoposu Georgius lider oldu; Paphlagonia'nın Pompeiopolis Piskoposu Sophronius, Cyzicus Piskoposu Eleusius ve Syria'nın Laodicia Piskoposu Georgius ile birlikte birçok kişi de bu guruba katıldı..."

Görüldüğü gibi, Socrates Scholasticus'in, Seleucia ad Calycadnum Konsili'ne katılanların daha konsilin başlangıcında ikiye ayrıldığını belirtemesi ve bu iki ayrı gruba katılanlardan bazılarının adlarını vermesi, bu konsildeki gelişmelerde yer alanlar hakkında bilgi edinilmesi açısından çok önemlidir. Bu gelişmelere karşın, Tarsus Piskoposu Silvanus, Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde, Antiochia ad Orontem'de benimsenen inanç ilkesinden başka, yeni bir inanç ilkesini tanımak gerekmediğini ısrarla belirtir. Bunun üzerine Acacius ve onu destekleyen diğer piskoposlar oturdan çekilir⁷⁰. Sozomenus bu konuyla ilgili şu bilgileri verir⁷¹:

“...Acaciani vero id moleste ferentes e concilio discesserunt. Residui tum quidem ea quae Antiochiae decreta fuerant, recitarunt. Postera die in ecclesiam convenientes, fores occluserunt. Remotisque arbitris, decreta illa suffragiis suis confirmarunt. At vero Acacius, ea quidem quae sic gesta erant, reprehendit. Privatim vero Leonae ac Lauricio formulam fidei pro qua ipse propugnabat, ostendit...”

=...Gerçekten de çok sıkıcı bir konuşma yapan Acaciusçular Konsil'den ayrıлып gittiler. Kalanlar Antiochia ad Orontem'de alınan kararlarını yüksek sesle okudular. Ertesi gün kiliseye gelenler, kapıları kapattılar. Tanıklardan ve gözden uzak şekilde, kendi oylarıyla o kararları onayladılar. Ama Acacius, orada yapılanları eleştirdi. Uğruna büyük bir savaş verdiği inancın ilkesini Leonas'a ve Lauricius'a resmi olmayan şekilde açıkladı...”

Aynı konuda Cassiodorus–Epiphanius, Socrates Scholasticus'tan şu bilgileri aktarır⁷²:

“... Altera vero die convenientes in oratorium Seleuciaie ianuasque claudentes relectae fidei suscripserunt...”

⁷⁰ Hefele 1871, 264.

⁷¹ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, (22. 10).

⁷² Cassiodorus–Epiphanius, *Historiae ecclesticae*, (5. 13).

=...*Ertesi gün tartışıp konuşmak için biraraya gelenler Seleucia'nın (kilisesinin / meclisinin) kapılarını kapatarak (Antiochia ad Orontem'de onaylanan) inanç ilkesini okuyup imzaladılar...*"

Bu bilgilere göre, Acacius ve arkadaşlarından oluşan katı Ariusçular, kendilerinin asla benimseyemeceği bu açıklama üzerine, konsilin ilk gününde (27 Eylül) akşama kadar süren ilk oturumdan ayrılır⁷³. Ancak konsil 28 Eylül günü ilginç bir gelişmeyle başlar ve ilk oturumun yapıldığı yerin (kilise ya da meclis?) kapıları, bir önceki gün oturumdan ayrılmayan ılımlı Ariusçu piskoposlar tarafından kapatılır. Bunun nedeni 27 Eylül'de oturumdan çekilen Acacius'la yandaşlarının içeri girmesini ve bir kez daha konsilde tartışmalara neden olmasını engellemektir. Ardından, Caesaera Piskoposu Acacius ve arkadaşlarının karşı olduğu Antiochia ad Orontem'de benimsenen **credo** kilisede (/mecliste) okunur ve tartışılmasına bile fırsat tanınmadan piskoposlar –ya da toplantıya katılamamış olanların yerine gelen **lector**'lar (yazıcılar) ve **diaconus**'lar- tarafından imzalanarak onaylanır. Bu gelişmelerden sonra Acaciusçu görüşleriyle bilinen Leonas'ın, 29 Eylül'de konsilde yaptığı açıklama, tartışmaları iyice içinden çıkılmaz bir hale getirir. Konsilde gelişen bu durumu Cassiodorus–Epiphanius, Socrates Scholasticus'tan alıntıyla şöyle anlatır⁷⁴:

“...Tunc itaque Leonas ait libellum sibi datum ab eis, qui cum Acacio erant, celans dogmatis esse dictationem. Et cum praesentes episcopi tacuissent aliud quiddam, non expositionem fidei libellum continere iudicantes, mox fidei Acacii conscriptio cum prooemio hoc modo relecta est...”

=...*Daha sonra Leonas, Acacius'un destekçileri tarafından kendisine gizli öğretiler içeren bir belgenin verildiğini söyler. Orada bulunan piskoposlar bu konuda suskun kaldıkları ve inanç ilkesini içeren belgeyi açıklamama kararı aldıkları halde, Acacius'un yazdığı inanç ilkesini içeren belge hiç vakit kaybetmeden önsözleriyle birlikte yüksek sesle okundu...*"

Bu gelişmeleri aklatan Sozomenus ise şöyle yazar⁷⁵:

“...Postquam universi adfuere Leonas libellum se habere dixit traditum ab Acacianis. Erat hic libellus, formula fidei cum prooemio

⁷³ Hefele 1871, 264.

⁷⁴ Cassiodorus–Epiphanius, *Historiae ecclesticae*, (5. 16).

⁷⁵ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, (22. 13).

quodam; idque caeteros omnes latebat. Nam et Leonas idem cum Acacio sentiens, eum libellum de industria in occulto habuerat. Ubi vero recitatus est libellus, ingens in conventu episcoporum tumultus exstitit...

=...*Leonas, Konsil'e katılanların hepsi biraraya geldikten sonra, Acaciusçular tarafından kendisine bir belgenin teslim edildiğini söyledi. Bu belgede inancın ilkesi ve bir önsöz vardı O, diğer herkesten kötü niyetle gizleniyordu. Çünkü Leonas, Acacius'la aynı düşüncede idi, o belgeyi özenle saklamıştı. Belge okunduğu zaman, piskoposların toplantısında büyük bir karmaşa doğdu...*"

Bu bilgilerden de anlaşıldığı gibi, İmparator Constantius'un desteğini alarak toplantıya katılan Acacius ve Leonas'ın, 29 Eylül'de, Seleucia ad Calycadnum'da konsilin diğer üyelerini neredeyse hiçe sayarak bir inanç bildirgesini kendi aralarında görüşmeleri, imparatorun konsil üzerindeki etkisini göstermesi açısından öneml bir ayrıntıdır. Burada Acacius ve onunla işbirliği yapan Leonas, konsilden Katı Ariusçuların hoşuna gidecek bir tanımlamanın çıkması için ellerinden geleni yapar, konsilin genel kurallarını bile tanımamazlıktan gelir.

Sonuçta, çoğu katılımcının itirazlarına karşın okunan belge, piskoposların çoğu tarafından onaylanmayan terimler içerdiğinden tartışmalar şiddetlenir. Leonas'ın piskoposlara okuduğu, Acacius tarafından hazırlanan inanç tanımlamasında, genel olarak Hz. İsa'nın Tanrı'yla aynı özden değil, yalnızca benzer özden olduğu -Paulus'un sözlerine de gönderme yapılarak vurgulanır. İnanç ilkesi Sozomenus'ta şu şekilde belirtilir⁷⁶:

"...Caeterum quoniam haec vocabula homoousion et homoeousion, multos etiamnum turbarent, et quidam paulo antea dissimilitudinem Filii cum Patre inducere coepissent, idcirco eas voces homoousion et homoeousion, tanquam alienas a sacris scripturis, reiici oportere; anomoeon vero condemnandum esse: et similem Patri Filium aperte confitendum. Est enim, ut Paulus apostolus alicubi dicit, imago Dei invisibilis. Haec praefati, fidei formulam postea subiiciunt, nec cum Nicaenae, nec cum Antiochenae decretis consentientem..."

=...*Ve açık bir biçimde oğlu babaya olan benzerliğini Zira bu, havari Paulus'un biryerde söylediği gibi görünmeyen Tanrı'nın imgesiydi.*

⁷⁶ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, (22. 15).

Bu önsözle inancın formülünü tartışırlar ve belli bir noktaya gelirler, ama bu ne Nicaea'nın ne de Antiochia ad Orontem'in kararlarıyla aynıydı..."

Seleucia ad Calycadnum'da okunan bu belgenin önemli bir yönü, Nicaea Konsil'inde **haereticus** ilan edilen Ariusçu öğretinin gücünün yeniden ortaya çıkmasıdır. Ayrıca bu belge, katı Ariusçuların savunduğu ανομοσιος görüşünü **haereticus** sayar, böylece Acacius, bu görüşün izleyicisi olmadığını belirtmiş olur⁷⁷. Bu dinsel tanımlamayı Acacius yaptığı için ilk kez Seleucia ad Calycadnum'da "Acaciusçular" olarak adlandırılan ve Yarı Ariusçular ile Katı Ariusçular arasında kalan bir başka topluluğun ortaya çıkışına neden olur. Ancak tartışmalar hemen son bulmaz. Gelişmeleri Sozomenus şöyle aktarır⁷⁸:

"...Et libellus quidem a Leona prolatus haec continebat, cui tum Acacius ipse, tum reliqui eius sectatores subscripserant. Post cuius recitationem, Sophronius Paphlago exclamans dixit: Si quotidie propriam sententiam exponere, fidei exposito est, veritatis regula nos destituet..."

=...Leonas tarafından ortaya atılan ve hem Acacius hem de onun diğer destekçilerinin onayladıkları belge bunları içeriyordu. Onun topluluk önünde okunmasından sonra Paphlagonia'lı Sophronius bağırarak şöyle dedi: Eğer her gün biri çıkıp inancın yorumu üzerine kişisel düşüncesini söylerse, hakikatin yasası⁷⁹ bizi terkeder!..."

Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde piskoposlar arasında süregelen bu tartışmalar, piskoposların yeni ortaya atılan dinsel tanımlamalardan duydukları hoşnutsuzluğun kanıtıdır. İlimli Ariusçu olan Sophronius'un belgeye, Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde bu kadar şiddetle karşı çıkışının altında bazı önemli nedenler aranmalıdır. Bunlar, belgenin gizli tutulduktan sonra açıklanması, bu belgenin Acaciusçular tarafından ortaya atılması ve tartışmalı bazı dinsel terimler içermesidir.

Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde yaşanan olaylar, genel olarak bakıldığında, Constantius dönemi için hiç de yabancı sayılmamalıdır; bu dönem değişik yerlerde toplanan konsillerde alınan kararların, başka bir

⁷⁷ Hefe 1871, 266.

⁷⁸ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, (22. 18).

⁷⁹ Tanrı'nın temel yasası.

yerde toplanan konsillerde kaldırılmasıyla ve çoğu kez **haeriticus** ilan edilen inanç tanımlamalarıyla doludur.

Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde dinsel tanımlamalar üzerine yapılan tartışmalar, yalnız Acacius ve Sophronius arasında süregelmez. Cyzicus Piskoposu Eleusius, Acacius'un hazırladığı bildirgeye, 30 Eylül günü, dördüncü oturumda yaptığı konuşmayla karşı çıkar⁸⁰. Eleusius, Antiochia ad Orontem'de onaylanan inanç ilkesinden başka herhangi bir tanımlamaya tümüyle karşı olduğunu belirtir. Bu tartışmayı Sozomenus şöyle aktarır⁸¹:

“...Eleusius dixit: At synodus nunc congregata est, non ut discat ea quae iam didicit, neque ut aliam fidem suscipiat, quam illam quae olim ab Antiocheno concilio comprobata est...”

=...*Eleusius şöyle dedi: Şimdi toplanmış olan synod şu an öğretilenleri öğrenmek için ya da başka bir inanç ilkesini onaylamak için değil, vaktiyle Antiochia ad Orontem Konsili'nde onaylanan diğer inancı onaylamak için toplandı...*”

Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde tartışmalar karşılıklı suçlamalarla sürerken, bir yandan da dinsel terimbilimde kullanılacak olan terimler üzerinde durulur. Örneğin, dinsel tanımlamalar içinde yer alan “**susstantia**”, “**consubstantialis**” gibi terimlerin kullanılıp kullanılmayacağı, eğer kullanılırsa hangi anlamda olacakları tartışılır. Ancak Antiochia ad Orontem Konsili kararları birçok piskopos tarafından üzerinde değişiklik yapılmasını gerektirmeyecek kadar açıktır ve bu yüzden tartışmasız kabul edilir. Bu durum piskoposlar arasındaki tartışmalara da yansır. Cyzicus Piskoposu Eleusius'un 30 Eylül'de yaptığı konuşmasındaki ifadeler ve oturumda gelişen olaylar üzerine Sozomenus şu bilgileri aktarır⁸²:

“...Sed illam sequi oportet, quae a nonaginta septem episcopis qui istos aetate praecesserunt, Antiochiae confirmata est. Si quis vero aliud quid praeter ista introduxerit, is a religione et ab ecclesia alienus sit. Postquam omnes qui cum illo erant, haec dicta faustis acclamationibus persecuti essent, concilium tum quidem dimissum est. Postridie vero qui cum Acacio et Georgio erant, in concilium amplius venire recusarunt. Sed neque Leonas, licet vocatus, interfuit: iam enim

⁸⁰ Hefele 1871, 266.

⁸¹ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, (22. 20).

⁸² Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, (22. 25).

aperte eorum sententiam sequebatur. Certe qui ad eum missi fuerant, Acacianos in eius aedibus deprehenderunt. Cumque rogaretur ab illis et invitaretur ad synodum, minime obtemperavit, causatus synodum duas in partes divisam esse: Imperatorem vero ipsi in mandatis dedisse, ut omnibus consentientibus et in unum convenientibus interesset. Cum tempus frustra tereretur, caeteris quidem episcopis Acacianos crebro vocantibus: Acacianis vero interdum quidem postulantibus ut certi episcopi in aedes Leonae convenirent...

=...(Eleusius şöyle dedi:) *Antiochia ad Orontem'de doksan yedi piskopos tarafından onaylanan (bu piskoposlar yaşça daha büyüktü) o bildirgeyi izlemek gerekir. Eğer herhangi biri Antiochia ad Orontem'deki bildirgeden başka bir bildirge ileri sürerse, o kişi dinimizden ve kilisemizden çıkarılsın. Eleusius'un görüşünü destekleyen herkes, onun bu sözlerini ayakta alkışladılar ve onayladılar; ardından oturum sona erdi. Ertesi gün Acacius ve Georgius'un destekçileri Konsil'e katılmak istemedi. Resmi buyrukla toplantıya davet edilen Leonas da oturuma katılmadı; çünkü artık açıkça toplantıya katılmayanların düşüncesini destekliyordu. Kendisini oturuma çağırmak için gönderilenler, Leonas'ın evinde Acaciusçularla karşılaştı. Synoda katılmasını rica ettiklerinde, synodun iki kanada ayrıldığını söyleyip daveti kabul etmedi. Kendisine bizzat İmparator'un emir vermiş olduğu açıktı. İmparator ondan herkesin düşünce birliğine vardığı ve herkesin geldiği bir toplantıya katılmasını istemişti. Gereksiz yere vakit harcandığı anlaşılınca, Acaciusçuları ısrarla toplantıya çağırılan piskoposlara şöyle söylendi: Belli başlı piskoposların Leonas'ın evinde bir araya gelmesini Acaciusçular rica ettiler..."*

Eleusius'un, Acacius ve onu destekçilerini hedef alan bu konuşması, ardından Antiochia ad Orontem'de alınan kararlara bağlılığını bildirmesi ve ona diğer piskoposlar tarafından destek verilmesi konsile katılanların arasındaki ayrılığı ve oturumların gerginleştiğini gösterir. Acacius ve yandaşları, Seleucia ad Calycadnum'da her şeye rağmen, Leonas'ın ve dolayısıyla imparatorun açık desteğini aldıkları için rahat hareket etmektedir.

Oturumdaki tartışmalardan bir sonraki gün⁸³ konsile kendi kararlarıyla gitmemeleri, Leonas'dan destek istemeleri ve Leonas'ın da onların tarafını tutup Constantius'un temsilcisi olarak toplantıya katılmaması durumu

⁸³ Belirtilen gün 31 Eylül ya da 1 Ekim olabilir; bu konuyu belirten yazılı kaynaklardaki bilgiler kesin değildir.

özetler niteliktedir. Bu gelişmelerin ardından, Seleucia ad Calycadnum Konsili'ne katılan bazı piskoposlar, diğer birçok diğer konsilde olduğu gibi, çeşitli nedenler öne sürülerek görevlerinden alınır. Konuyla ilgili olarak Sozomenus önemli bilgiler aktarır⁸⁴:

“...Tandem tum alios quosdam deposuerunt tum Georgium episcopum Alexandriae, Acacium Caesareae, Uranium Tyri, Patrophilum Scythopoleos, et Eudoxium Antiochiae. Complures vero a communione ecclesiae segregarunt, donec criminibus sibi obiectis respondissent. Ea porro quae gesta fuerunt, singulorum ecclesiis per literas significarunt. Et pro Eudoxio quidem episcopum Antiochiae ordinarunt Annianum quemdam, qui ecclesiae illius erat presbyter. Quem mox comprehendentes Acaciani, Leonae ac Lauricio tradiderunt. Illi vero aliquamdiu quidem eum sub militari custodia detinuerunt: tandem vero exilio damnarunt...”

=...*En sonunda Alexandria'nın Piskoposu Georgius'u, Caesarea'nın (Piskoposu) Acacius'u, Tyr'in (Piskoposu) Uranius'u, Scythopoleus'un (Piskoposu) Patrophilus'u ve Antiochia'nın (Piskoposu) Eudoxius'u ve başka piskoposları ayırdılar. Birçok kişiyi de çeşitli nedenlerle suçlayıp bu suçlamalara yanıt verine kadar kilise meclisinden uzaklaştırdılar. Ardından, bu toplantılarda yapılanları tek tek her kiliseye mektuplar yazarak bildirdiler. Hatta Eudoxius'un yerine, Antiochia piskoposluğuna kilisenin mütevelli heyeti üyesi olan Annianus adındaki birini atadılar. Ama çok geçmeden Acaciusçular onu yakaladıkları gibi Leonas ve Lauricius'a teslim ettiler. Bir süre asker gözetiminde tutuldu, ardından sürgüne gönderildi...*”

Seleucia ad Calycadnum Konsili'nin sonunda, piskoposlar, Antiochia ad Orontem'in Ariuşçu piskoposu Eudoxius'u görevden alarak, yerine kilisenin papazı Annianus'u atarlar. Bunun üzerine, Acacius ve arkadaşları Annianus'u, Leonas ve Lauricius'a teslim eder. Annianus'u gözetim altına alan Leonas ve Lauricius'un bu tutumu, Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde piskoposların özgür iradeleriyle yaptıkları seçime, İmparatorluk görevlilerinin açıkça müdahalesi olarak görülmelidir. Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde piskoposlar tarafından görevden alınanlara, Cassiodorus – Epiphanius, Socrates Scholasticus'un diğer bazı piskoposların adlarını verdiğini şöyle aktarır⁸⁵:

⁸⁴ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, (22. 26).

⁸⁵ Cassiodorus – Epiphanius, *Historiae ecclesticae*, (5. 38).

“...Quibus post crebram citationem nolentibus occurrere damnaverunt et ipsum Acacium, Georgium Alexandrinum, Uranium Tyri, Theodolum Cheretapenum Phrygiae, Theodosium Philadelphiae Lydiae, Euagrium insulae Mithylene, Leontium Tripoleos Lydiae et Eudoxium, qui primo Germanicae fuit, postea vero Antiochiae Syriae invasit episcopatum; damnaverunt pariter et Patrophilum, quia et ipse a Dorotheo accusatus presbytero evocatus noluit oboedire. Hos itaque damnaverunt...”

“...Kendilerine yöneltilen suçlamalara yanıt vermek istemeyen piskoposları, bizzat Acacius’u, Alexandria’lı Georgius’u, Tyr’in Uranius’unu, Phrygia’nın Cheretapenus’undan Theodolus’u, Lydia’nın Philedelphiae’sından Theodosius’u, Mithylene Adası’nın Euagrius’unu, Lydia’nın Tripoleus’undan Leontius’u ve önce Germanica’nın, daha sonra Syria Antiochia’sının piskoposluğunu yapan Eudoxius’u teker teker çağırıp haklarından mahkumiyet kararı verdiler. Aynı şekilde Patrophilus’u da mahkum ettiler; çünkü Patrophilus kilise mütevelli heyeti üyesi Dorotheus tarafından suçlanmış ve kendisinin yanıt vermesi için çağırılmıştı, ama o bu çağrıya itaat etmedi. İşte bu şekilde hepsi mahkumiyet giydiler...”

Seleucia ad Calycadnum Konsili’ne damgasını vuran Acacius ve Leonas’ın destekçileri arasında yaşanan olaylar birçok piskopos’un görevine son verilmesine neden olmuştur. Acaciusçular, sayıca az olmalarına karşın, imparatorun temsilcilerinin desteğiyle, konsile katılanlar üzerinde belirgin bir baskı oluşturmayı başarmışlar ve alınacak kararları kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmeye çalışmışlar ve konsildeki tartışmaların ve gerginliklerin odağı haline gelmişlerdir.

Konsildeki piskoposlar, Seleucia ad Calycadnum Konsili’nde yaşanan beklenmedik gelişimleri zaman geçirmeden mektuplarla piskoposluk merkezlerine bildirmişlerdir. Bunun nedeni, imparatorun verilen kararlara karşı çıkmasından çekinmeleridir. Seleucia ad Calycadnum Konsili’ne katılan piskoposlar Leonas’ın konsilin kararlarına ve özgür seçimine karışmasından hoşnutsuzluk duyarlar. Piskoposlar, konsil sonunda on piskopos seçerek Constantinopolis’te imparator ve Ariminum’dan gelen delegelerle burada belirlenen **credo** üzerine görüşmeye karar verir ve oturumu kapatırlar⁸⁶. Konsil toplantısının sonundaki gelişmeyi, Cassiodorus

⁸⁶ Hefe 1871, 267; Kaçar 1999, 72.

- Epiphanius, Socrates Scholasticus'un alıntılıdığı bilgileri aktararak şöyle bildirir⁸⁷:

“...Cumque nil agerent, Constantinopoli sunt profecti, ut, quae gesta fuerant, panderentur imperatori...”

=...(Piskoposlar) *Tartışmalar bir sonuç vermeyince, Konsil'de olup bitenleri İmparator'a açıklamak için Constantinopolis'e doğru yola çıktılar...*”

Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde seçilen on piskopos Constantinopolis'e geldiklerinde, Ariminum Konsili'nde seçilen on piskoposun da Constantinopolis'e vardığını görürler. Bu piskoposların amacı, imparatorun temel isteği olan kiliseleri birleştirecek **credo** üzerinde tartışmak ve bu kez kesin bir sonuca varmaktır. Oturumların daha başında piskoposlar ortak **credo** için oluşturulacak sözcükler üzerinde tartışmaya başlar ve toplantının amacı birden başka bir yöne kaymış olur. Constantinopolis'teki toplantıya katılan ve tartışmanın asıl amacından uzaklaştığını gören Acacius, duruma müdahale ederek kendi istediği biçimde bir **credo** oluşturmaya çabalar. Sonunda destekçilerinin de yardımıyla Acacius, 360 yılının Ocak ayında, Ariminum Konsili'nde onaylanan **credo**'yu bazı değişikliklerle onaylatmayı başarır. Bu durumla ilgili olarak Sozomenus şu bilgileri verir⁸⁸:

“...Porro Acaciani cum aliquamdiu substitissent Constantinopoli, episcopus ex Bithynia evocarunt: inter quos erat Maris Chalcedonensis, et Ulfila Gothorum episcopus. Cumque essent numero quinquaginta, in unum collecti, formulam fidei quae Arimini recitata fuerat, suffragiis suis comprobarunt, hoc tantum adiecto, ne quis in posterum substantiam in Deo aut hypostasim diceret...

=... *Acaciusçular Constantinopolis'te bir süre kaldıktan sonra, Bithynia' piskoposundan bir davet aldılar: aralarında Chalcedon'luların piskoposu Maris ve Gotların piskoposu Ulfila da vardı. Elli kadar piskopos bir yerde toplanıp Ariminum'da okunup onaylanan inanç yorumunu kendi oylarıyla kabul ettiler; bu yoruma bir tek şunu eklediler: Bundan böyle hiç kimse Tanrı'da **substantia** ya da **hypostatis** olduğunu söyleyemeyecektir...*”

⁸⁷ Cassiodorus - Epiphanius **Historiae ecclesticae**, (5. 41).

⁸⁸ Sozomenus, **Ecclesiastica Historia**, (24. 1).

Ariminum ve Seleucia ad Calycadnum konsilleri sonrasında Doğu ve Batılı piskoposların Constantinopolis'te onaylanan ve imparator tarafından desteklenen ortak **credo**'su bir Ariusçu tanımlamadır. Temsilciler Constantius'la 359 yılının, Aralık ayının son gününde yaptıkları görüşmeler sonucunda, Oğul'un Baba gibi olduğunu Nicaea'da onaylanan **consubstantialis** terimine göre çok zayıf bir tanımlamayla anlatan, inanç bildirgesini onaylar.

Bu durum, konsil sonucunda yayınlanacak bildirmede, Nicaea **credo**'sunun temel anlatısını içeren söz konusu terimin kullanılmasını savunanlar için büyük bir başarısızlıktır. Böylelikle imparatorluk genelinde önemli bir Ariusçu bildirme onaylanmış ve Nicaea bildirgesi –kısa süreliğine de olsa- etkisini yitirmiştir. Constantinopolis'te yapılan görüşmelerde **credo** onaylandıktan sonra, imparatorun tam desteğine sahip olan Acaciusçular tarafından birçok piskopos görevden alınır. Örneğin, inançla ilgili eserler kaleme alan ve kilise terimbiliminde kullanılması yasaklanan dinsel terimleri belirten **diaconus** Aetius'un görevine son verilir. Sozomenus⁸⁹:

“...Aetium, diaconatu exuunt...”

=...Aetius'u **diaconus**'luktan attılar...” diye yazar.

Bu karşın, bazı piskoposlar inanç tanımlamalarıyla ilgili olarak değil, kişisel sayılabilecek suçlamalarla görevden alınır. Sozomenus bu piskoposları şöyle belirtir⁹⁰:

“...Macedonium episcopati abdicant: ac praeterea Eleusium episcopum Cyzici, Basilium Ancyrae, Heortasium Sardium, et Dracontium Pergami...”

=...Macedonius'u piskoposluktan attılar: Bundan başka Cyzicus Piskoposu Eleusius'u, Ancyra'nın Basileus'unu, Sardius'dan Heortosius'u ve Pergamum'dan Dracontius'u da görevden aldılar...”.

Piskoposların görevden uzaklaştırılmaları devam ederken, bazı piskoposlar Constantinopolis'te ikinci kez biraraya gelirler ve yine başka piskoposların görevlerine son verilmesini kararlaştırırlar. Sozomenus, şu bilgileri yazar⁹¹:

⁸⁹ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, (24. 2).

⁹⁰ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, (24. 3).

⁹¹ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, (24. 15).

“...Post haec iterum convenientes, Silvanum deponunt episcopum Tarsi, et Sophronium Pompeiopolis in Paphlagonia: Elpidum item Satalorum, et Neonam episcopum Seleucia in Isauria...

=...*Buraya (toplantıya) ikinci kez gelenler, Tarsus'un Piskoposu Silvanus'u ve Paphlagonia'daki Pompeopolis (Piskoposu) Sophronus'u, aynı biçimde Satalus'luların Piskoposu Elpidus'u, Isauria'daki Seleucia'nın Piskoposu Neonas'ı atarlar...*”

Görüldüğü gibi, Seleucia ad Calycadnum Piskopos'u Neonas da görevinden olan piskoposlardan biri olur. Bilindiği gibi Neonas, Seleucia ad Calycadnum Konsili sırasında kent piskoposudur. Seleucia ad Calycadnum Konsil toplantıları ve Piskopos Neonas'ın görevden alınmasıyla ilgili bilgiler veren Lequien⁹² bu konuda şunları yazar:

“... Quum Neonas Seleucia episcopus sederet, habita in hac urbe est synodus de toto Oriente generalis anno 359 in qua ille a Georgio Alexandrino et Acacio Caesariensi, caeteraque Arianorum factione recedens, reliquis se iunxit qui meliorem de Deo Verbo sententiam tenebant, etsi non plene Nicaenam: quocirca alterius partis haereticae episcopi Constantinopolim, cui Eudoxius Arianus datus praesul fuerat, iterum convenientes, qua apud Constantium valebant auctoritate, Neonam Seleucia episcopatu exemerunt...”

=...*Neonas Seleucia ad Calycadnum'un piskoposu olduğu zaman, 359 yılında, bu kentte bütün Doğu kiliselerini temsil eden bir synod vardı. Burada Neonas Alexandria'lı Georgius ve Caesarea Piskoposu Acacius'dan ve Arius taraftarlarından ayrılıp Tanrı Sözü (Hz. İsa) ile ilgili daha iyi bir düşünceyi benimseyenlerin yanına geçti; yine de tümüyle Niceae kararlarından yana tavır almadı. Bu yüzden Ariusçu Eudoxius'un başında bulunduğu diğer haereticus kanadın piskoposları Constantinopolis'te yeniden bir araya geldiler ve Constantius'un desteğini alıp resmi bir emirle Neonas'ı Seleucia ad Calycadnum'un piskoposluğundan çıkarttılar...*”

Bilindiği gibi Niceae Konsili'nde Seleucia ad Calycadnum temsilcisi Agapetus, Ariusçuların karşısında yer alarak bu yönde oy kullanır. Yukardaki bilgiler, bu dönemde kent piskopos tarafından yönetildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Buradan bütün doğuyu

⁹² Lequien 1740, 1012.

etkileyen Ariusçuluğun, Seleucia ad Calycadnum'da da güçlenerek etkisini arttırdığı anlaşılır. Seleucia ad Calycadnum Piskoposu Neonas, Konsil'de Acacius'un önderliğini yaptığı topluluk yerine, ılımlı Ariusçularla birleşir. Bu nedenle Neonas, Acaciusçuların Constantius üzerindeki etkisiyle Constantinopolis'te yapılan toplantılarda görevden alınır.

Sonuç

Seleucia ad Calycadnum, kurulduğu İÖ III. yüzyıldan başlayarak önce **Cilicia aspera**'da, ardından daha geç dönemde oluşturulan **Provincia Isauria**'da ekonomik ve askeri bakımdan en önemli kent olur. Seleucia ad Calycadnum, kurucusunun bir kral (Seleucus Kralı I. Nicator) olmasıyla da bölgedeki kentler arasında önemini güçlendirir. Seleucia ad Calycadnum'u İS I. yüzyılda diğer birçok kentten öne çıkaracak yeni bir gelişme yaşanır. Thecla adlı bir genç kız, Tarsuslu Paulus'un Iconium'da yaptığı dinsel konuşmadan etkilenerek Hıristiyan olur ve Seleucia ad Calycadnum'a gelir. Yaşadığı ve bugün Meryemlik olarak bilinen tepe Hıristiyanların önemli kutsal alanlarından birisi sayılır, dolayısıyla Seleucia ad Calycadnum, Hıristiyanlığın ilk hanım **martyr**'inin kutsal kenti olarak Hıristiyanlık tarihi içinde ayrıcalıklı bir yer edinir⁹³. Kent, önceki yüzyıllarda oluşturduğu bölgesel gücünü, Hıristiyanlığın burada yayılmasındaki önemi yadsınmaz olan Thecla'dan sonra da arttırarak sürdürür.

Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarında Seleucia ad Calycadnum'da Hıristiyanların toplam nüfus içindeki yeri üzerine kesin bilgiler yoktur. Ama Seleucia ad Calycadnum'un, hem Antiochia ad Orontem'e (Anatkya) ve Tarsus'a yakınlığının, hem de Azize Thecla'nın I. yüzyıl sonlarına doğru başlattığı dinsel yayılma siyasetinin etkileri sonucunda, yerel halkın arasından dikkate değer bir Hıristiyan topluluğu ortaya çıkmış olmalıdır.

Bu konuda, Azize Thecla'nın dördüncü mucizesinde, Seleucia ad Calycadnum halkının Hıristiyanlaşma sürecini, Tarsus halkının Hıristiyanlaştırılmasıyla kıyaslaması önemli bir bilgi kaynağıdır. Bütün bu olumlu yorumlara karşın, İS I. yüzyılda Hıristiyan topluluğun, Seleucia ad Calycadnum'un kent nüfusu içinde çoğunluğu oluşturduğunu düşünmek yanıltıcı olur. Belirtilen dönemde büyük olasılıkla, Seleucia ad Calycadnum'da pagan inançlar gücünü korumaktadır. Bunun önemli bir kanıtı, kentte İS II. yüzyıl başlarında bir tapınağın (Iuppiter için?) yapılmış olmasıdır.

⁹³ Erten 2005, 35; Thecla'nın yaşamı için Bkz. Canevello 2004.

Seleucia ad Calycadnum, Roma İmparatorluğu genelinde büyük bir kent olmamakla birlikte, coğrafi ayrıcalıklarından ötürü, başlangıçta Cilicia Aspera'nın, daha sonra, İS IV. yüzyılda, Roma'nın oluşturduğu **provincia Isauria**'nın en önemli yerleşimi haline gelir. Kentin erken Hıristiyanlık tarihi içindeki yerini daha iyi belirlemek için dönemin dinsel tartışmalarının bir piskoposluk merkezi olan kente yansımalarını incelemek gerekir. Bu açıdan yaklaşıldığında, 359 yılında Seleucia ad Calycadnum'daki konsilin toplanma nedenlerini belirlemek, konsilde neler olduğunu ortaya koymak ve sonuçları incelemek konunun ayrıntılı çözümü için önem kazanır. Hıristiyanlığın dinsel tartışmalar dönemi, Hıristiyanlıkla daha erken tanışan ve kalabalık Hıristiyan topluluklara sahip Doğu piskoposluklarını, imparatorluğun batısına oranla daha fazla etkisi altına alır. Seleucia ad Calycadnum Piskoposluğu bu etkiyi en çok yaşayan piskoposluklardan biridir.

Seleucia ad Calycadnum, 359 yılına gelindiğinde, Isauria'daki piskoposlukların yönetsel bakımdan bağlandığı önemli bir başpiskoposluk olarak Hıristiyanlık tarihi içindeki yerini alır. Bu dönemde Constantius, Ariuşçuluğun kiliselerde ve toplumda çeşitli huzursuzluklara neden olması üzerine konsil toplanmasını ister. Böylece söz konusu konsillerin batılı ve doğulu piskoposlar için ayrı ayrı Ariminum ve Seleucia ad Calycadnum'da 359 yılında toplanmasına karar verilir. Bu, Constantius'un, Roma İmparatorluğu'ndaki bütün kiliselerde benimsenebilecek bir **credo** oluşturma çabasıdır. Bu çaba, Seleucia ad Calycadnum'un ortak bir **credo** arayışında yerel bir konsile ev sahipliğinden öte bir değer taşıdığını kanıtlar ve bu açıdan bakıldığında, Seleucia ad Calycadnum'un erken Hıristiyanlık dönemine damgasını vurduğunu gösterir.

Seleucia ad Calycadnum'da 27 Eylül 359 tarihinde başlayan bu önemli konsilin nerede yapıldığına ilişkin yazılı kaynaklarda ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır. Bu konuda, sadece Sozomenus "...in ecclesiam convenientes..." "*...kiliseye (/meclise) gelenler...*" bilgisini vermektedir⁹⁴. Böylece konsilin Seleucia ad Calycadnum'da bir kilise ya da mecliste toplanmış olduğunu açıklar. Piskoposların kutsal bir amaç uğruna toplandığı düşünülürse, toplantı yeri Azize Thecla'nın Seleucia ad Calycadnum'da kutsal alanındaki bir kilise olabilir. Ama söz konusu yerde bugün bulunan kilise kalıntıları konsilin toplanmasından sonraki bir tarihe yaklaşık V. yüzyıla aittir (Levha I). Ancak bugün kalıntıları bulunan kiliseden önce

⁹⁴ Sozomenus, *Ecclesiastica Historia*, (22. 10).

bu yerin Azize Thecla kutsal alanı olduğu, rahibeler için odalar ve güzel bir kilise yapısının bulunduğu, kente Mayıs 384 tarihinde gelip Thecla için dua eden gezgin Egeria'nın yazdıklarından anlaşılabilir. Dolayısıyla konsil toplantısı için uygun bir alan olduğu düşünülmelidir.

Ayrıca Eylül ayının Seleucia ad Calycadnum için kutsal bir yönü vardır, 24 Eylül Ortodoks ve 25 Eylül Katolikler tarafından Azize Thecla günü olarak kabul edilir ve törenler düzenlenir. Seleucia ad Calycadnum Konsili'ne gelen piskoposların bu tarihlerde Seleucia ad Calycadnum'da Azize Thecla için bir dinsel tören yaptıkları ve konsilin Eylül ayında toplanmasında Thecla'yı anma gününün etkisi olduğu da düşünülebilir. Çünkü kutsal günlerle konsil başlangıç tarihi olan 27 Eylül arasında iki – üç günlük bir zaman vardır.

Seleucia ad Calycadnum Konsili birkaç yönden incelenebilir: Öncelikle konsil, imparatorluğun yalnız doğu bölgelerindeki piskoposların katılımına açıktır. Bu konsilde, Nicaea'da **haereticus** ilan edilen Ariusçular, katılımcı piskoposların büyük çoğunluğunu oluşturur. Konsil, Ariusçuluğun imparatorluk genelinde çok kısa süre içinde ulaştığı gücü göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Ariusçular konsilde, ılımlı Ariusçular ve katı Ariusçular olarak iki ayrı toplulukla temsil edilir. Geriye kalan küçük azınlık Aegyptus'lulardan oluşur ve bunlar Nicaea kararlarını tartışmasız olarak onaylayan din adamlarıdır. Aegyptus'luların sayısının azlığı ve çoğunluğun Arius'un görüşlerini savunması tartışmalarda önemli bir etkinlik göstermediklerini kanıtlar.

Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde, katı Ariusçuların lideri Caesarea Piskoposu Acacius'un diğer piskoposlardan gizli hazırladığı ve konsilde Leonas tarafından okunan **credo** yeni tartışmaları beraberinde getirir. Bu **credo**'nun, Nicaea ve Antiochia ad Orontem'de benimsenen inanç ilkelerine benzememesi, belirsiz tanımlamalar sunması konsilin sert tartışmalara sahne olmasına yol açar. Ancak bu gelişme, konsil'de Acacius liderliğindeki katı Ariusçuların, okunan **credo**'yla birlikte artık "**Acaciusçular**" olarak anılması sonucunu doğurur ki böylece Hıristiyanlık tarihinde adı ilk kez Seleucia ad Calycadnum Konsil'inde ortaya çıkan bir başka topluluk oluşur. Bu durum konsile ayrı bir önem kazandırır.

Constantius'un emriyle, imparatorluk temsilcisi olarak Leonas ve Lauricius'un bu konsilde bulunması, Seleucia ad Calycadnum'daki dinsel tartışmalara devletin karıştığını da gösterir. Ayrıca, Lauricius'un

Isauria'daki Roma garnizonunun komutanı olması, imparatorun istemediği gelişmeler ortaya çıkarsa, konsile katılanlar üzerinde askeri baskının kolaylıkla kurulabileceğini göstermesi bakımından üzerinde düşünölmeye değer bir durumu ortaya koyar.

Leonas'ın imparatorun yakın çevresinden oluşu, bizzat açılış konuşmasını yapması, konsile katılan Acacius ve yandaşlarıyla olan yakınlığı, konsilde imparatorluğun etkisini bir kez daha kanıtlar. Konsilde gelişmeler değerlendirildiğinde, oturumlarda yaşanan olayları ustalıklarla istediğı şekilde dönüştüren Leonas'ın, bu konsile gönderilmek için imparator tarafından özenle seçildiğini ve konsilden çıkacak kararın imparatorluk için önemini gösterir. Çünkü Leonas, dinsel görüşleri Constantius'la aynı olan katı Ariusçu'dur ve Seleucia ad Calycadnum Konsili süresince de açıkça Acaciusçuları desteklemekten çekinmez.

Seleucia ad Calycadnum Konsili'ndeki en ilginç gelişmelerden biri, erken Hıristiyanlık tartışmalarında hem din adamları hem de doğu Akdeniz'de etkin kent olarak önemli olan Antiochia ad Orontem'e piskopos seçiminde yaşanır. Annianus adlı piskopos, Antiochia ad Orontem Kilisesi'ne katı Ariusçu Piskopos Eudoxius'un yerine piskopos olarak seçilir. Ancak Annianus, bu seçimi tanımayan katı Ariusçular tarafından Leonas ve Lauricius'a teslim edilir. Annianus imparatorun askerlerinin gözetimi altında tutulur. Yazılı kaynaklar, bu gözetim süresi hakkında kesin bilgiler vermemektedir. Ama din adamları arasındaki dinsel tartışmalara askerlerin doğrudan –üstelik sözle değil, güçle- karışması, Seleucia ad Calycadnum Konsili'nde yaşanan olayların boyutlarını göstermesi bakımından önemlidir.

Seleucia ad Calycadnum Konsili, Ariusçu düşünelere yakın bir **credo**'nun onaylanması, birçok piskoposun görevden alınması, Ariminum'dan Constantinopolis'e gelen temsilcilerle ortak bir **credo** üzerinde tartışmak için on piskoposun seçilmesiyle biter. Bu sonuçlarıyla Hıristiyanlık tarihi için ayrıca önemlidir. Ancak hem Ariminum hem de Seleucia ad Calycadnum konsillerinin asıl sonucu Constantinopolis'te belirlenir. Constantius, iki kentten gelen delegelerle ve bunlardan ayrı, ama imparatorun tam desteğiyle kentte bulunan Acacius ve yandaşı piskoposlarla, Constantinopolis'te 360 yılı Ocak ayı başında yaptığı toplantı sonucunda istediğini nihayet elde eder. Böylece ilk kez hem doğu hem de batı kiliselerinin onayladıkları katı Ariusçu bir **credo** ortaya konur.

Bu durum, Rahip Arius'un yaklaşık altmış yıldır tartışmaları süren dinsel düşüncelerinin, Ariminum ve Seleucia ad Calycadnum ikiz konsilleri sonrasında Roma İmparatorluğu'nda ulaştığı büyük başarıyı göstermesi bakımından son derece önemlidir.

Levha I Azize Thecla Kilisesi apsisi, 1925 yılında çekilmiş fotoğraf⁹⁵.

⁹⁵ Mansel 1943.

KAYNAKÇA

Erken Hıristiyanlık Kaynakları

- Athanasius S., P., N., Athanasii, Opera Omnia Quae Exstant, Accurante et Recognoscente J. – P. Migne, Bibliothecae Cleri Universae, tomus secundus, Excudebatur et Venit Apud J. – P. Migne Editorem, 1857.
- Auctores varii Appendix ad opera S. Leonis Magni (Patrologia latina, vol. 84. J. P. Migne, ed. Parisiis: excudebat Migne, 1846).
- Cassiodorus – Epiphanius Cassiodori – Epiphani, Historia Ecclesiastica Tripartita, Historiae Ecclesiasticae Ex Socrate Sozomeno Et Theodoreto In Vnum Collectae Et Nuper De Graeco In Latinum Translatae Libri Numero Duodecim (Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum Vol. LXXI), Editionem Cravit Rudolphus Hanslik, Vindobonae, 1952.
- Sozomenus Sozomeni Ecclesiastica Historia, edidit Robertus Hussey, S. T. B., Nuper Historiae Ecclesiasticae Professor Regius, Tomus I, Oxonii: E Typhographeo Academico, 1860.
- Theodoretus Theodreti Episcopi Cyri, Ecclesiasticae Historiae Libri Quinque Cum Interpretatione Latina et Annotationibus Henrici Valesii, Recensuit Thomas Gaisford S. T. P. Aedis Christi Decanus Linguae Graecae Professor Regius, Oxonii: E Typhographeo Academico 1854.

Çağdaş Kaynaklar

- Çelik 1996 Çelik, M., Süryani Tarihi I, Ayraç Yayınları, İstanbul.
- Durak 2005 Durak, N., “Süryani Ortodoks Kilisesi”, Süryaniler ve Süryanilik I, İstanbul.
- Canevello 2004 Canevello, A., S., “Iconiumlu Azize Thecla Yaşamı ve Mucizeleri”, Olba X, Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları, Mersin.
- Dagron 1978 Dagron, G., Vie et Miracles De Sainte Thecla (Texte Grec, Traduction et Commentaire), Societe des Bollandistes, Bruxelles.
- Erten 2005 Erten, E., “Kilikia Tarihinde Kadınlar”, Tarih İçinde Mersin Kolokyumu II, T. C. Mersin Üniversitesi Yayınları No: 14, Mersin.
- Freeman 2003 Freeman, C., Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları (Çev. S., K., Ang), Dost Kitabevi, Ankara.
- Gelzer 1898 Gelzer, H. – Hilgenfeld H. – Cuntz, O., Patrum Nicaenorum Nomina Latine Graece Coptice Syriace Arabice Armeniace, in aedibus B. G. Teubneri, Lipsiae.
- Hefele 1871 Hefele, C., J., A History of the Christian Councils, from the Original documents, to the Close of Nicea A. D. 325 (translated from the German and Ed. By W. R. Clark), Edinburgh.
- Hild – Hellenkemper 1990 Hild, F. – Hellenkemper, H., “Seleukeia”, Tabula Imperii, Byzantini (TIB) Kilikien und Isaurien Band 5, Viyana.

- Kaçar 1999 Kaçar, T., “A Study Of The Early Church Councils. From The Apostolic Council Of Jerusalem AD. 52 To The Second Ecumenical Council AD. 381”, A thesis presented to the Department of Classics and Ancient History of Universty of Wales, Swansea to qualify a PhD degree. October 1999, (Unpublished).
- Kaçar 2003 (a) Kaçar, T., “Ebioniteler’den Arius’a: Eskiçağ Doğu Hristiyanlığında İsa Teolojisi Tartışmaları”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Cilt: XLIV, Sayı: 2, Ankara.
- Kaçar 2003 (b) Kaçar, T., “Cilician Bishops and Fourth – Century Chruh Politics”, Olba S. VIII (Özel Sayı), Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi (KAAM) Yayınları, Mersin, s. 109 – 128.
- Mansel 1943 Mansel, A., M., Silifke Kılavuzu, Maarif Matbaası, İstanbul.
- Lequien 1740 Lequien, M., Oriens Christianus, in quatuor patriarchatus digestus quo exhibentur ecclesiae patriarchae, caeterique praesules totius Orientis, Paris.
- Özyıldırım 2004 Özyıldırım, M., “Seleucia ad Calycadnum ve Hristiyanlığın İlk Üç Yüzyılı”, Olba S. X, Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları, Mersin, s. 239 – 258.
- Özyıldırım 2005 (a) Özyıldırım, M., “Corycus Piskoposluğu ve VI. Yüzyıla Kadar Kristoloji Tartışmaları”, Olba S. XI, Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları, Mersin, s. 199 – 219.
- Özyıldırım 2005 (b) Özyıldırım, M., “Erken Hristiyanlık Dönemi Dinsel Tartışmaları ve Mersin Sınırları İçindeki Piskoposluk Merkezleri”, Tarih İçinde Mersin Kolokiyumu II, T. C. Mersin Üniversitesi Yayınları No: 14, Mersin, s. 57 – 66.
- Rubenstein 2004 Rubenstein, L., R., İsa Nasıl Tanrı Oldu (Çev. C. Demirkan), Gelenek Yay. İstanbul.
- Şer 2002 Şer, A., Siirt Vakayinamesi (Çev. C. Kabadayı), Yaba Yayınları, İstanbul.
- Wright 2004 Wright, F., D., “Konseyler ve İnanç Bildirgeleri”, (Çev. S. Sel – L. Kıvrın), Hristiyanlık Tarihi, Us Yayıncılık, İstanbul.

Elektronik kaynaklar:

- Aurelius Augustinus http://la.wikisource.org/wiki/De_trinitate/C_liber_VI
- Hieronymus http://khazarzar.skeptik.net/books/hieronym/viris_1.htm
- Maraval 2003 Maraval, P., “The Earliest Phase of Christian Pilgrimage in the Near East (before the 7th century)”, Dumbarton Oaks Papers Library and Collection, No: 56 Washington D. C., [http:// www.doaks.org/etexts.html](http://www.doaks.org/etexts.html).
- Wace (t. y.) Wace, H., A Dictionary of Christian Biography and Literature to the End of the Sixth Century A. D., with an Account of the principal Sects. and Heresies. http://en.wikipedia.org/wiki/Acacius_of_Caesarea.

The Catholic Encyclopedia 1912: Arbez, "Antioch".

<http://www.newadvent.org/cathen/01570a.htm>

The Catholic Encyclopedia 1912: Benigni, "Council of Rimini".

<http://www.newadvent.org/cathen/13057b.htm>

The Catholic Encyclopedia 1912: Bridge, "Homoousion".

<http://www.newadvent.org/cathen/13157c.htm>

The Catholic Encyclopedia 1912: Clifford, "Acacians".

<http://www.newadvent.org/cathen/01079b.htm>

The Catholic Encyclopedia 1912: Clifford, "Acacius".

<http://www.newadvent.org/cathen/01081a.htm>

